

KVALITETSREDOVISNING 2007

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Sammanfattning	5
Förutsättningar	6
<i>Pedagogiska verksamheter</i>	7
Förskola	7
Grundskola, obligatorisk särskola, S:t Örjan skolor	7
Gymnasieskola, gymnasiersärskolan	8
Utbildning för vuxna	8
<i>Personal</i>	9
Förskola	9
Grundskola	9
Obligatorisk särskola	9
Skolbarnomsorg	9
Gymnasieskola	10
Gymnasiersärskolan	10
Kommunal vuxenutbildning	10
Särvux	10
Svenska för invandrare	10
<i>Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)</i>	10
Övrigt	11
Stadens kvalitetsarbete i ett femårsperspektiv	12
Stadens respektive nämndernas kvalitetsredovisningar	12
Pappersflödesutredningen – kvalitetssystem för de pedagogiska verksamheterna ..	12
Stadsövergripande kvalitetsgrupp	12
Skolformsövergripande arbetsgrupp	13
Verksamhetsanpassning av arbetsgången	13
Analyseminarier och dialoger	13
Samordnat planerings-, uppföljnings- och kvalitetssystem	14
Årscykel planering, uppföljning, kvalitet	14
Brukarundersökningar	15
Inspektörsrapporter	15
Nämndernas kvalitetsredovisningar 2007	17
Resultat och utvecklingsområden	17
Kvalitetsredovisningarnas kvalitet	18
Kvalitetsredovisningarna som utvecklingsverktyg	18
Påbörjade åtgärder	18
Kompetensutveckling ett redskap för kunskapsutveckling	19
Utbildningsförvaltningens utvecklingsplan	19
Utvecklingsplaner inom förskolan	20
Tre områden i fokus: likabehandlingsplan, kunskapsutveckling, kvalitetsarbete	21
Val av områden	21
<i>Likabehandlingsplan</i>	21
Resultat från nämndernas kvalitetsredovisningar	21

Iakttagelser från inspektioner	22
Resultat från brukarundersökningar	22
Synpunkter från resultatdialogen.....	22
<i>Kunskapsutveckling</i>	24
Resultat nämndernas kvalitetsredovisningar	24
Förskola	24
Grundskola	24
Grundsärskolan.....	25
Gymnasieskolan	25
Vuxenutbildning	25
Bedömning och betyg, en jämförande studie	26
Iakttagelser från inspektioner	27
Resultat från brukarundersökningar	27
Synpunkter från resultatdialogerna.....	28
<i>Kvalitetsarbete</i>	30
Resultat från nämndernas kvalitetsredovisningar.....	30
Förskola	30
Grundskola	30
Gymnasieskola	30
Vuxenutbildning	30
Iakttagelser från inspektioner	30
Synpunkter från resultatdialogerna.....	32
Gemensam storstadsanalys – ledarskapets betydelse för elevernas måluppfyllelse	33
Uppföljning av 2006 års utvecklingsområde och förslag till fortsättning 2008	35
Källor	36

Inledning

Stockholms stads kvalitetsredovisning syftar till att ge en helhetsbild och analys av kvalitetsutveckling och måluppfyllelse inom stadens pedagogiska verksamheter för 2007. Den grundar sig på fyra skolformsvisa kvalitetsredovisningar, alltså en redovisning för vardera förskola, grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning, utlåtande från Skolverkets inspektion, stadens skolinspektörers rapporter för året, brukarundersökningar, en studie med betygsjämförelser, resultatdialoger mellan stadens övergripande nivå och de pedagogiska verksamheterna och statistiskt underlag i form av nyckeltal, jämförelsetal från Skolverket etc.

Under tidigare år har stadens kvalitetsredovisning bestått av relativt omfattande redovisningar och analyser per målområde och skolform. Detta ersätts i år av att varje skolform upprättat en kvalitetsredovisning som behandlats i respektive nämnd. Utbildningsförvaltningen har därefter gjort en sammanställning av stadsdelsnämndernas 14 kvalitetsredovisningar till en samlad redovisning av förskolans verksamhet.

Årets övergripande kvalitetsredovisning innehåller förutom fokus på de tre ämnesområdena kunskapsutveckling, likabehandling och kvalitetsarbete, en redogörelse för kvalitetsarbetets utveckling över tid i Stockholm, tillvaratagandet av kompetensutvecklingsbehoven i staden samt fortsatt redovisning av ett gemensamt storstadsprojekt kring ledarskapets betydelse för måluppfyllelse.

De tre fokusområdena kunskapsutveckling, likabehandling och kvalitetsarbete överensstämmer med stadens förslag till utvecklingsområde i föregående års kvalitetsredovisning för de närmaste åren. Det är också de ämnesområden som återkommit i tidigare kvalitetsredovisningar och som stadens egen inspektion och Skolverkets inspektion under året riktat kritik emot. Till följd av det kom de även att utgöra diskussionspunkter under skolborgarrådets resultatdialog med verksamheterna under februari-april i år.

Det skriftliga underlaget till den övergripande redovisningen är att betrakta som bilagor och är relativt omfattande och finns därför att hämta på www.edu.stockholm.se/kvalitetiskolan.

Sammanfattning

I stadens övergripande kvalitetsredovisning för 2007 konstateras att staden gjort många framsteg under de senaste fem åren för att strukturera upp *kvalitetsarbetet* inom alla pedagogiska verksamheter. Förvaltningarna har kunnat sätta fingret på de mest frekventa bristerna och önskan om handledning, utbildning, draghjälp etc. I kvalitetsredovisningarna efterlyser förvaltningarna kompetensutveckling för att kunna systematisera sitt kvalitetsarbete. Utbildningsnämnden har tagit fasta på detta i sin nyupprättade *utvecklingsplan*. Där har resurser bland annat avsatts till ett projekt för utbildning i lokalt kvalitetsarbete.

I samarbete mellan stadsdelsförvaltningarna och utbildningsförvaltningen har en modell utarbetats för hur kvalitetsarbetet kan samordnas med övrigt planerings- och uppföljningsarbete i staden.

Nämndernas kvalitetsredovisningar för läsåret 2006/2007 håller en högre kvalitet än föregående år men fortfarande består de mindre av analys och bedömning och mer av berättande. Det är uppenbart att ett arbete kvarstår att utveckla kvalitetsredovisningarna till ett utvecklingsinstrument.

Vid Skolverkets inspektion 2006/2007 slogs det fast att de flesta pedagogiska enheter inte lyckats upprätta *likabehandlingsplaner* i lagens anda. Enheterna tog till sig kritiken och utnyttjade situationen till att skapa fruktbara och stimulerande diskussioner framför allt i personalgrupperna. Egentligen upplevdes likabehandling inte som något nytt. Det kunde länkas till värdegrundsarbetet och läroplanerna. Det svåra var till en början att upprätta planen. När de nu finns gäller det att hålla diskussionerna vid liv, revidera planerna och göra föräldrar, elever och studerande delaktiga, vilket är en svår uppgift.

Den *kunskapsutveckling* som kan mätas i betyg och nationella prov är i stort sett oförändrad i alla skolformer. Andelen som når betyg i alla ämnen har minskat något i grundskolan. I gymnasieskolan har betygen överlag stigit under åren och ligger genomsnittligt högre än riket. Däremot är andelen som klarar av sina studier på fyra år lägre än riket i snitt. De yrkesförberedande programmen passerade budgetmålet "80 procent ska få slutbetyg" och nådde upp till 82 procent. Inom vuxenutbildningen vände den mångåriga trenden med ständigt sjunkande andel godkända framför allt på grundläggande komvux något uppåt. Men andelen icke godkända är fortfarande alltför hög.

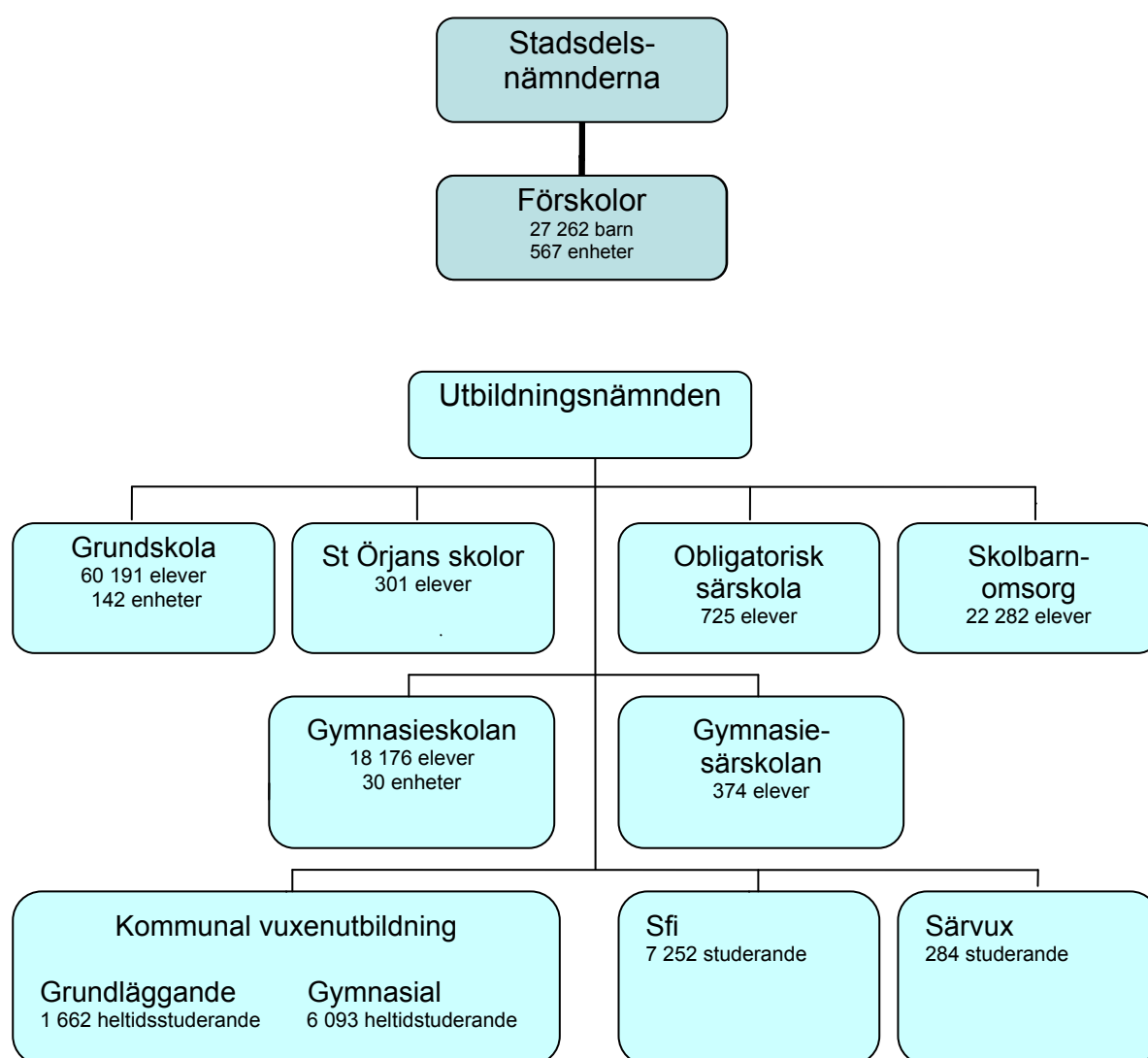
Många grundskolor bedömer att projektet likvärdig bedömning och betyg gett resultat och att lärarna blivit mer professionella att sätta betyg. Något anmärkningsvärt delas inte den uppfattningen av jämförelsestudien mellan elevernas meritvärde i årskurs 9 och deras slutbetyg i gymnasiet tre år senare. Årets undersökning visar inte någon tendens till utveckling mot ökad bedömaröverensstämmelse.

För andra året i rad genomförde staden tillsammans med storstäderna Göteborg och Malmö en studie på temat *ledarskapets betydelse för eleverna måloppfyllelse*. Studien fokuserade på framgångsfaktorer. Ett antal intressanta variabler kom fram som städerna avser att gå vidare med under kommande år.

Förutsättningar

Ansvaret för de pedagogiska verksamheterna utövades 2007 på tre nivåer i Stockholm. Kommunfullmäktige och kommunstyrelse utgör den stadsövergripande nivån. På nämndnivå delades ansvaret mellan 14 stadsdelsnämnder och utbildningsnämnden. Stadsdelsnämnderna ansvarar för förskoleverksamheterna och utbildningsnämnden för gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, svenska för invandrare, särvux och från och med den 1 juli 2007 också för grundskola, särskola och skolbarnomsorg.

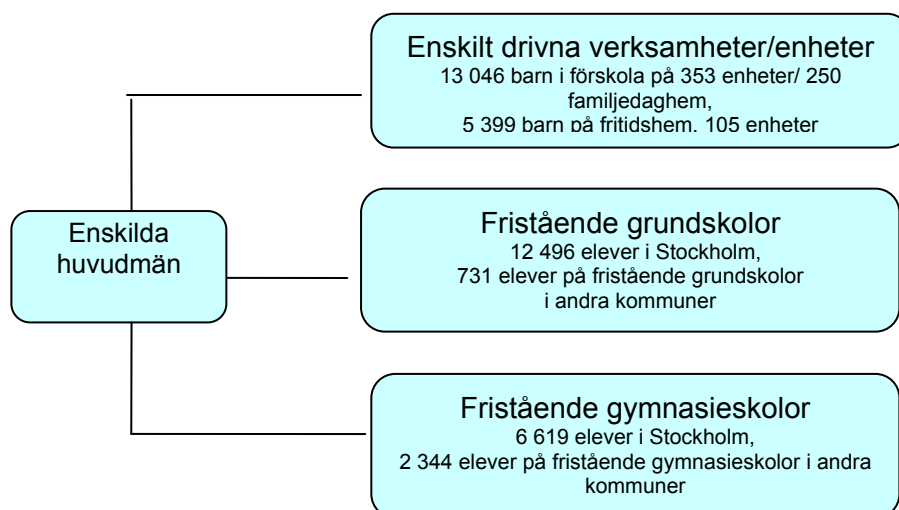
Figur 1: Antal Stockholms- och utomkommunala elever/studerande i olika skolformer inom utbildningsnämndens ansvarsområde.

Källa: Utbildningsförvaltningen

Utöver stadens verksamhet finns enskilda huvudmän som driver fristående verksamhet. Staden utövar tillsyn över enskilt drivna förskolor, familjedaghem och skolbarnomsorg.

Figur 2: Antal Stockholms elever/studerande uppdelat på enskilda huvudmän per skolform.

Källa: Utbildningsförvaltningen

Pedagogiska verksamheter

Förskola

Antal barn som gick på Stockholms förskolor och familjedaghem var 40 300. Av dem gick 68 procent i kommunala verksamheter.

Grundskola, obligatorisk särskola, S:t Örjan skolor

Antalet elever i Stockholms grundskolor var 2007 drygt 74 000. Av dem gick 82 procent i kommunala grundskolor.

Cirka 8 procent av stockholms eleverna pendlar till kommunala eller fristående skolor i innerstaden eller västerort. Söderortselever pendlar i betydligt större utsträckning än andra (13 procent) till skolor i innerstaden eller västerort. (Se sifferbilagan, karta, s.4)

Cirka 2 500 av eleverna i Stockholms grundskolor bor i kranskommuner. Drygt tusen av stockholms eleverna gick i en kommunal grundskola i en annan kommun, i en skola i utlandet eller i en statlig specialskola.

Antalet elever i fristående grundskolor var drygt 13 200 eller 18 procent. Drygt 700 av dem (6 procent) gick i en fristående skola utanför kommungränsen. Andelen elever i fristående grundskolor ökade med drygt 100 procent mellan år 2000 och 2007.

I Stockholms obligatorisk särskola var det 725 elever. Av dem var 95 procent stockholmselever. 70 procent av dessa gick på grundsärskola, övriga i träningsskola. 37 stockholmselever hade valt att gå i en annan kommuns obligatorisk särskola. 25 procent av Stockholms sarskoleelever gick på en fristående skola.

I S:t Örjans verksamhet, som erbjuder platser i särskilda undervisningsgrupper, gick drygt 300 elever. Cirka 70 procent var stockholmselever.

Gymnasieskola, gymnasiersärskolan

Under 2007 gick cirka 18 500 elever i stadens kommunala gymnasieskolor. Av dem var drygt 14 000 stockholmare och övriga elever (21 procent) kom från andra kommuner.

47 procent av Stockholms gymnasieelever gick i en av stadens kommunala gymnasieskolor. Tio procent gick i en annan kommuns gymnasieskola och 33 procent i en fristående gymnasieskola. Omkring en procent av eleverna gick på landstingets skolor, folkhögskolor eller läste utomlands. (Se sifferbilagan, diagram 23, s.18).

Antalet elever som går i Stockholms kommunala gymnasieskolor men är mantalsskrivna i andra kommuner, ökade med cirka 20 procent från 2003 till 2007. Omvänt gick 2 554 stockholmare på ett nationellt program i en annan kommuns gymnasieskola. Den andelen ökade med cirka tio procent mellan 2003 och 2006 för att under 2007 minska något. (Se sifferbilagan, diagram 24 och 25, s 19).

Under 2007 läste 52 procent av gymnasieeleverna i Stockholms stads gymnasieskolor studieförberedande program, 22 procent gick på yrkesförberedande program, 16 procent på individuellt program (IV) och knappt 10 procent specialutformade program. På omvårdnads- och naturbruksprogrammen var största andelen elever flickor (95 respektive 85 procent). Pojkar var i stor majoritet på el-, bygg- och teknik programmen (98 , 96 respektive 85 procent). (Se sifferbilagan, diagram 26 och 27, s.18 -19).

Andelen IV-elever under de senaste tio åren ökat från 7 till 16 procent. (Se sifferbilagan, diagram 28, s.21).

I Stockholms gymnasiesärskolor gick 374 elever. 55 procent av eleverna gick på nationella respektive specialutformade program, övriga gick individuella program. 36 procent av eleverna pendlade till skolan från andra kommuner. Var fjärde elev av Stockholms sarskoleelever gick på en fristående skola.

Utbildning för vuxna

De studerande på grundläggande vuxenutbildning, gymnasial vuxenutbildning och svenska för invandrare läste antingen i en verksamhet i stadens egen regi (fyra enheter plus några gymnasieskolor med ett visst antal platser för vuxna) eller hos en av stadens upphandlade anordnare (elva enheter).

År 2007 hade den grundläggande vuxenutbildningen 1 662 heltidsstuderande och den gymnasiala vuxenutbildningen 6 093. Antalet individer var väsentligt högre (Se sifferbilagan, diagram 41, s. 27). I sårvux gick 284 studerande, var tredje studerande bodde i en annan kommun.

Under de senaste två åren ökade antalet sfi-studerande med 33 procent, från 5 440 studerande till 7 252. (Se sifferbilagan, diagram 46, s. 30.)

Personal

Förskola

I Stockholm bedrivs 32 procent av förskoleverksamheten i privat regi. Norrmalm och Södermalm är de stadsdelsområden som hade högst andel enskilt drivna förskolor och Spånga-Tensta och Hägersten-Liljeholmen hade lägst andel. (Se sifferbilagan, diagram 1 och 2, s. 1.)

Ett av Stockholms budgetmål är att barngrupper med 1-3-åringar inte ska överskrida 14 barn per grupp och barngrupper med 4-5-åringar ska vara maximalt 18 barn per grupp. Stadens förskolor hade 2007 sammantaget 207 barngrupper med fler inskrivna barn än normen. Södermalm och Kungsholmen är förvaltningar som har stor bostadsutbyggnad och stora avvikelser. (Se sifferbilagan, diagram 3 och tabell 1, s. 2.) Under samma period ökade antalet barn per anställd. 2007 var det genomsnittliga antalet barn per anställd 4,9 men siffrorna varierade stort mellan stadsdelsområdena. (Se sifferbilagan, diagram 4, s. 3).

Ett annat av stadens mål är att öka andelen förskollärare för att förstärka det pedagogiska utvecklingsarbetet. Men andelen förskollärare minskade i staden som helhet från 39 till 38 procent under 2007. Det råder även här stora skillnader mellan de olika stadsdelsområdena. Förvaltningarna i innerstaden har alltid haft lättare att rekrytera förskollärare. Till exempel har över hälften av Norrmalms förskolepersonal högskoleutbildning, medan förvaltningarna i ytterförorter har väsentligt lägre. En stadsdelsförvaltning som avviker från trenden är Skarpnäck som hade ökat sin andel från 42 till 51 procent förskollärare mellan 2006 och 2007. (Se sifferbilagan, diagram 5, s. 3).

Grundskola

Stockholm antal lärare per 100 elever har minskat från 8,4 till 8,1 jämfört med 2006. Det är ett lägre antal än såväl Göteborg, Malmö som riket i genomsnitt visar. Riksgenomsnittet för de fristående skolorna var 7,6 lärare per 100 elever. (Se sifferbilagan, diagram 6 och 7, s. 5).

Under de senaste fem åren har andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen i Stockholm ökat med fem procentenheter till 83 procent. Riksgenomsnittet var 87 procent. (Se sifferbilagan, tabell 3, s. 6).

Antalet lärare per rektor minskade mellan 2005 och 2007 från 48 till 45, vilket innebär att Stockholm hade dubbelt så många lärare per rektor i förhållande till riksgenomsnittet som var 22 lärare per rektor. (Se sifferbilagan, diagram 9, s. 6).

Andelen studie- och yrkesvägledare med adekvat utbildning har sedan 2005 ökat med 18 procentenhet till 62 procent. Riksgenomsnittet var 66 procent. (Se sifferbilagan, diagram 10, s. 7).

Obligatorisk särskola

Inom den obligatoriska särskolan hade Stockholms stad 2007 i genomsnitt 23,4 lärare per 100 elever. Det var ingen förändring jämfört med 2006, men jämfört med för fem år sedan var det en minskning med cirka sju procentenheter. Genomsnittssiffran för riket var 25,6 lärare per 100 elever. Andelen lärare med pedagogisk utbildning i särskolan hade däremot ökat och uppgick till 88 procent. Genomsnittssiffran för riket var 89 procent. (Se sifferbilagan, diagram 8 och tabell 4, s. 6).

Skolbarnomsorg

Mellan åren 2003 och 2007 ökade antalet barn per anställd från 13 till 15,9 i stadens skolbarnomsorg. Genomsnittet för riket var 19,3 barn per anställd.

Mellan åren 2003 och 2006 var skolbarnomsorgspersonalens utbildningsnivå i stort sett oförändrad, men 2007 sjönk den med två procentenheter för andelen personal med högskoleutbildning. (Se sifferbilagan, tabell 5, s. 7).

Gymnasieskola

Antalet lärare per 100 elever minskade även i gymnasieskolan till 7. Stockholms lärartäthet är lägre än rikets genomsnitt på 8,4. (Se sifferbilagan, diagram 21 och 22, s. 17.) Genomsnittet för fristående gymnasieskolor var 6,7.

Andelen lärare med pedagogisk utbildning i gymnasieskolan hade ökat och uppgick till 82 procent. Genomsnittet för riket var 74 procent. (Se sifferbilagan, tabell 18, s. 18).

Gymnasiesärskolan

Antalet lärare per 100 elever var 19 i gymnasiesärskola. Stockholms lärartäthet var lägre än rikets genomsnitt på 23,1.

Andelen lärare med pedagogisk utbildning i gymnasiesärskolan uppgick till 79 procent. Genomsnittet för riket var 87 procent. (Se sifferbilagan, tabell 19, s. 18).

Kommunal vuxenutbildning

Andelen lärare med pedagogisk utbildning i komvux varierade stort mellan de olika anordnarna, från 19 procent till 100 procent. Var tredje anordnare hade 100 procent behöriga lärare. År 2006 var Stockholms andel behöriga lärare 78 procent. Genomsnittet för riket 2007 var 78 procent.

Särvux

Andelen lärare med pedagogisk utbildning i särvux uppgick till 100 procent. Genomsnittet för riket var 88 procent. (Se sifferbilagan, tabell 24, s. 28).

Svenska för invandrare

Andelen lärare med pedagogisk utbildning i sfi uppgick till 55 procent. Genomsnittet för riket var 70 procent. (Se sifferbilagan, tabell 25, s. 30).

Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)

Den 1 juli 2007 överfördes ansvaret för VFU från stadsdelsförvaltningarna till utbildningsförvaltningen. Det huvudsakliga uppdraget har varit att säkra placeringar för lärarstudenter i stadens pedagogiska verksamheter och att utveckla samverkan med stadsdelsförvaltningar, verksamheter och lärosäten.

De 2 500 lärarstudenter som har sin placering i staden kommer från Lärarhögskolan i Stockholm, Södertörns högskola, Konstfack, Kungliga Musikhögskolan och Gymnastik- och idrottshögskolan. Av det totala antalet studenter är 5 procent placerade i enskilt drivna och fristående verksamheter. Av dem som är placerade i kommunala verksamheterna är 13 procent i förskolan, 65 procent i grundskolan, 18 procent i gymnasiet och 4 procent i vuxenutbildningen.

Övrigt

I sifferbilagan presenteras även andra underlag som kan utgöra förutsättningar för utbildningen, t ex befolkningen utbildningsnivåer (diagram 48, s. 31) och andelen elever med utländsk bakgrund (diagram 49 och 50, s. 32).

Stadens kvalitetsarbete i ett femårsperspektiv

Stadens arbetssätt med kvalitetsfrågor i de pedagogiska verksamheterna har sedan 2003 successivt förändrats. Från det att enheter, avdelningar och nämnder valt sin egen modell har en gemensam struktur successivt utvecklats och vuxit fram. Mycket återstår att göra, men intresset för frågorna och sökandet efter kunskap i ämnet ökar ständigt.

Nedan följer en kort och övergripande sammanfattning av den viktigaste utvecklingen.

Stadens respektive nämndernas kvalitetsredovisningar

2001, 2002 och 2003 upprättades stadens kvalitetsredovisning som ett samlat dokument men med varje skolform (utom kommunal vuxenutbildning och sfi) redovisad för sig inklusive särskola, gymnasiesärskola och särvox. I 2004, 2005 och 2006 års redovisningar samlades resultat och måluppfyllelse för samtliga skolformer under läroplanernas målrubriker. Syftet var att försöka se hela skolväsendets utveckling under t ex målet utveckling och lärande. Utvecklingsområdena i 2006 års kvalitetsredovisning var inte skolformsspecifika utan återspeglade snarare generella utvecklingsområden för staden som helhet.

De pedagogiska enheterna upprättade sina kvalitetsredovisningar för läsåret 2006/2007 i stället för kalenderåret 2007. I och med det fick förvaltningarna möjlighet att tillvarata de resultat som framkommit från enheterna när nämndernas verksamhetsplaner utarbetades. Grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen utarbetade varsin kvalitetsredovisning som behandlades i utbildningsnämnden 2007-11-29. På motsvarande sätt behandlade samtliga stadsdelsnämnder sina kvalitetsredovisningar under perioden november till februari.

Pappersflödesutredningen – kvalitetssystem för de pedagogiska verksamheterna

Under 2003/04 genomfördes en kartläggning av pappersflödet av information från de pedagogiska verksamheterna till central administration. Resultatet av denna utredning (pappersflödesrapporten) mynnade ut i behovet av ett kvalitetssystem anpassat till de pedagogiska verksamheterna.

Kommunfullmäktige beslutade 2005-10-03 om ett kvalitetssystem för de pedagogiska verksamheterna. Systemet är en del i det ena av de två ben som stadens integrerade styr- och ledningssystem (ILS) vilar på – budget och kvalitet. Det är speciellt anpassat till de pedagogiska verksamheterna och går i korthet ut på att de planerings- och uppföljningsdokument alla pedagogiska verksamheter upprättar i sin verksamhet för sitt eget utvecklingsarbete samtidigt utgör planeringsunderlag för den centrala nivån. Enheterna ska därför inte behöva lämna information till den centrala nivån mer än en gång per uppgift.

Stadsövergripande kvalitetsgrupp

En stadsövergripande arbetsgrupp tillsattes 2004. Den skulle vara kunskaps- och referensgrupp i samband med att det nya kvalitetssystemet utarbetades. Den fick namnet *Kvalitetsgruppen förskola/skola* och bestod av barn- och ungdomschefer, utvecklingsledare, handläggare och borgarrädssekreterare.

Under 2005 ändrade kvalitetsgruppen sammansättning och ordförandeskap. Gruppen träffades 5-7 gånger per år för att prata sig samman och praktiskt lösa olika frågor kring kvalitet i förskola/skola. Frågorna behandlade bland annat förslag till gemensamma anvisningar för kvalitetsredovisningar, arbetsplaner/verksamhetsplaner, dialogseminarier kring resultatanalys mellan skolborgarråd och stadens verksamheter, analysseminarier i samband med att stadens kvalitetsredovisning upprättades och att formera arbetsgrupper kring olika frågor. Gruppen upphörde i samband med att grundskolan organisatoriskt flyttade över till utbildningsförvaltningen.

Under början av 2008 formerades en ny grupp, *15-beredningsgruppen för kvalitetsfrågor*, med representation från samtliga stadsdelsförvaltningar, stadsledningskontoret och en representant per skolform inom utbildningsförvaltningen. Gruppens uppgift är att bereda frågor inom kvalitetsområdet dels för beslut i stadens 15-grupp, dels för det praktiska samarbetet mellan olika skolformer, vara rådgivare för utbildningsförvaltningen och stadsledningskontoret samt att initiera frågor inom kvalitetsområdet till berörd förvaltning/nämnd.

Skolformsövergripande arbetsgrupp

Den tidigare kvalitetsgruppen tillsatte en arbetsgrupp för att ta fram anvisningar till 2006 års kvalitetsredovisningar. Den bestod av handläggare från samtliga skolformer och hölls samman av kvalitetsgruppens sekreterare. Gruppen finns kvar och har i stort sett varit intakt med undantag för att några medlemmar bytts ut till följd av de omorganisationer som varit. Senare kom gruppen även att ta fram anvisningar för enheternas arbetsplaner/verksamhetsplaner. Den övergripande inriktningen var att kvalitetsredovisning och arbetsplan/verksamhetsplan ska länka i varandra. För att göra anvisningar och stödmaterial tillgängligt för alla enheter öppnades en hemsida

www.edu.stockholm.se/kvalitetiskolan. Gruppen lade även förslag till ett utvecklingsprojekt i lokalt kvalitetsarbete.

Verksamhetsanpassning av arbetsgången

I stadens centrala anvisningar för uppföljning av budget och verksamhet har under ett flertal år även funnits anvisningar för nämndernas kvalitetsredovisningar. Där framgick att varje nämnd skulle presentera anvisningar för sina pedagogiska enheter. Enligt anvisningarna fram till 2006 skulle nämndernas kvalitetsredovisning ingå som en del i respektive nämnds verksamhetsberättelse.

I dialog med företrädare för stadsdelsförvaltningarna har det framkommit att det är svårt att hålla isär, respektive få ett sammanhang i kvalitetsredovisningar och verksamhetsberättelse när de ingår som två aktstycken i samma dokument. Enheterna själva uttryckte under dialogerna med skolborgarrådet 2005/2006 att det kändes ologiskt att först skriva sin verksamhetsplan för nästkommande år under hösten och därefter vid årsskiftet sin verksamhetsberättelse och kvalitetsredovisning för föregående år. Tågorningen gjorde att enheterna inte utnyttjade de erfarenheter de hade till nästkommande års planering. Stadens kvalitetsgrupp diskuterade därför att i stället låta enheterna grunda sina kvalitetsredovisningar och arbetsplaner/verksamhetsplaner på det verksamhetsår som motsvarar det senaste läsåret.

Analyseseminarier och dialoger

Skolborgarrådet startade under hösten 2005 en dialog med varje stadsdelsnämnd och utbildningsnämnden. Alla stadsdelsförvaltningar besöktes. Temat var resultatanalys och grundade sig på rubrikerna i stadens dåvarande skolplan respektive förskoleplan. Medverkande var nämndens majoritet, förvaltningsledning och samtliga rektorer och förskolechefer.

Under våren 2008 genomfördes ännu en omgång med resultatdialoger mellan skolborgarråd, förvaltningschefer, rektorer och förskolechefer. Dialogerna fördes skolformsvis och fokuserade på områdena likabehandling, kunskapsutveckling och kvalitetsarbete.

Inför upprättandet av stadens kvalitetsredovisning har de senaste två åren analyseseminarier anordnats på initiativ av kvalitetsgruppen. Utbildningsförvaltningen som har haft kommunstyrelsens uppdrag att upprätta stadens kvalitetsredovisning redogjorde för de huvudsakliga och sammanställda resultat man har kunnat se i förvaltningarnas redovisningar. På det underlaget fördes diskussioner om riktigheten i analyserna, vilka tillägg som kan göras och vilka åtgärder som bör vidtas. De synpunkterna redovisades senare i kvalitetsredovisningen.

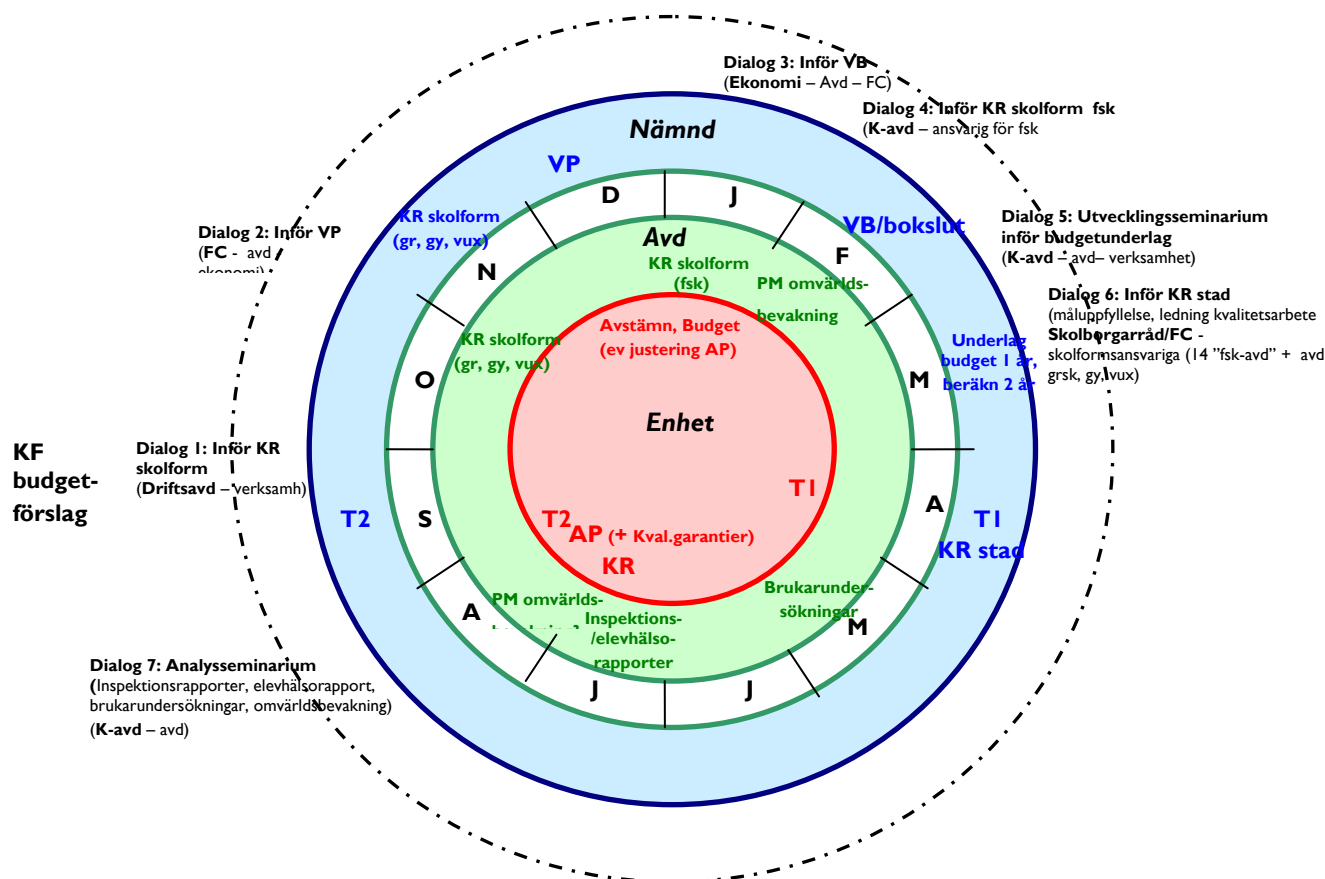
Samordnat planerings-, uppföljnings- och kvalitetssystem

En återkommande insikt i staden är att dess storlek skapar problem när det gäller att sammanställa enheter och förvaltningars resultat och analyser. Nyanser, eventuella trender och tendenser försvinner i den mängd uppgifter som tas fram. Goda exempel finns, men de är så många att de på grund av platsbrist inte kan lyftas fram. En svårighet är att producera läsvärda dokument som innehåller väsentligheter och fortfarande känns igen av dem som har lämnat underlaget.

Sedan 2004 har för varje år ett nytt steg tagits på vägen att formulera ett kvalitetssystem för de pedagogiska verksamheterna som i första hand gynnar utvecklingen av den egna verksamheten och samtidigt ger staden underlag för budget och verksamhetsutveckling på en övergripande nivå.

Ett förslag till samordnat planerings-, uppföljnings- och kvalitetssystem som försöker tillgodose alla nivåers behov utarbetades av utbildningsförvaltningen.

Årscykel planering, uppföljning, kvalitet

Årscykeln för förskolans verksamhet beslutas av respektive stadsdelsnämnd. Bilden ovan åskådliggör i första hand det samordnade systemet inom utbildningsförvaltningen där enheterna, som är navet i verksamheten, endast ska upprätta de dokument som krävs enligt förordningar, nämligen arbetsplan och kvalitetsredovisning. Enheterna väljer själva när de arbetar med dokumenten men för att betona att de bygger på varandra ska båda lämnas till förvaltningen vid samma tidpunkt (f.n. senast den första september).

Det är därefter förvaltningens uppgift att använda underlaget från enheterna till olika dokument på central nivå; kvalitetsredovisning, verksamhetsplan, verksamhetsberättelse, flerårsplanering etc. Alla dessa dokument har ett specifikt syfte och mål. Förvaltningens uppgift blir att för användbarhetens skull och utifrån dokumentets syfte fokusera på och lyfta fram trender, tendenser och väsentliga behov och företeelser som är avgörande för verksamheterna. Förvaltningen ska i det arbetet inte kräva in ytterligare underlag från enheterna än kompletterande uppgifter av t ex ekonomisk karaktär i samband med månads- och tertialrapporter samt bokslut.

Brukarundersökningar

Utbildningsförvaltningen har organiserat brukarundersökningar inom förskoleverksamheten vart tredje år sedan 1996 och vartannat år inom grund- och gymnasieskolan sedan 1998, vuxenutbildningen sedan 2002 och den obligatoriska särskolan, gymnasiesärskolan och särvtux sedan 2003. Undersökningarna riktas till alla huvudmän.

Frågeområdena är i största möjliga mån harmoniserade mellan skolformerna och anpassade till respektive skolform. Språket har över tid förenklats och anpassats utifrån aktuell lagstiftning, nya styrdokument etc. En strävan har varit att ändå behålla frågor och formuleringar i så stor utsträckning som möjligt för att kunna göra jämförelser över tid.

Om resultatet kan generellt sägas att undersökningarna visar att de flesta brukare är nöjda med verksamheterna. Den uppfattningen har varit stabil över åren. Mest nöjda är föräldrarna i förskoleverksamheten och föräldrar och elever i de lägre årskurserna i grundskolan, i gymnasiet och med vuxenutbildningen medan eleverna i de högre årskurserna i grundskolan är något mindre nöjda. Mest nöjda är brukarna med verksamhetens innehåll, lärande och utveckling och mindre nöjda med den inre och yttre miljön och barngruppernas storlek i förskolan.

Allt fler brukare från de fristående verksamheterna deltar och de är också något mer nöjda än motsvarande brukare i de kommunala verksamheterna.

Svarsfrekvensen har varit hög särskilt inom för-, grund- och gymnasieskolan. Inom vuxenutbildningen har den varit lägre och inom sfi runt 50 procent.

Inspektörsrapporter

Sett över en femårsperiod kan ur stadens förskole- och skolinspektörers perspektiv rent generellt konstateras att det lokala kvalitetsarbetet har utvecklats och förbättrats. Inom för-, grund- och gymnasieskolorna har medvetenheten om och engagemanget i kvalitetsarbetet ökat i första hand hos förskolechefer och skolledare.

I förskolan har det varit mest påtagligt i de större kommunala enheterna. Behovet av att organisera kvalitetsarbetet mer systematiskt och att skapa styrdokument som underlättar målstyrningen har blivit tydligt. De lokala styrdokumenterna har delvis förbättrats med bättre kopplingar till läroplanen. Ledarskapet på enheterna har blivit tydligare. Uppföljningsmetoder som den pedagogiska dokumentationen har utvecklats betydligt även om det kan konstateras att utvecklingen av kvalitetsarbetet endast har påbörjats på sina håll.

Flera grund- och gymnasieskolor än tidigare använder systematiserade arbetssätt för att samla in data och olika slags resultat. De blir också allt vanligare att skolorna använder resultat från brukarundersökningar och betygjämförelser mellan årskurs 9 och gymnasieskolans år 1 för att bedöma sitt eget arbete. Resultaten används nu i högre grad för att finna egna svagheter och förbättra dem än för att positionera sig på en "rangordningslista".

Förvaltningarna har också blivit mer systematiska och strukturerade i sitt sätt att styra och påverka det lokala kvalitetsarbetet, vilket i sin tur återspeglar sig i att kvalitetsredovisningarna successivt blivit bättre. Men det finns en stor variation mellan olika stadsdelsnämnder. Det finns även en något ökad tydlighet och koppling i skolornas lokala dokument mellan åtaganden och arbetsplaner så att de mer och mer hänger ihop och bildar en helhet.

I gymnasieskolan är det numera i det närmaste regel att kursutvärderingar genomförs efter avslutad kurs och att de vidarebefordras till skolläningen och där används i det fortsatta utvecklingsarbetet. Användandet av Fronterportalen har också utvecklat kvalitetsarbete i gymnasieskolan.

Nämndernas kvalitetsredovisningar 2007

Från och med 2007 upprättas en kvalitetsredovisning per skolform. Det innebär att stadens kvalitetsredovisning grundar sig på fyra kvalitetsredovisningar; en för vardera förskola, grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning. De tre senare behandlades och godkändes av utbildningsnämnden 2007-11-29. Kvalitetsredovisningen för förskolan är inte behandlad som en helhet av någon nämnd. Den har sammanställts av utbildningsförvaltningen och den grundar sig på de 14 kvalitetsredovisningar respektive stadsdelsnämnd har godkänt under perioden november 2007 till februari 2008. Den skickades ut till alla förvaltningar och presenterades muntligt vid skolborgarrådets resultatdialog under februari – mars 2008.

Resultat och utvecklingsområden

Stadens *förskoleverksamheter* konstateras ha en hög och jämn kvalitet. Verksamheterna präglas av en fortsatt hög ambitionsnivå och ett stort intresse av att utveckla verksamheten. Som ett övergripande utvecklingsområde framhåller de flesta stadsdelsnämnder arbetet med kvalitetsredovisningarnas struktur, innehåll och syfte och speciellt nämns att utveckla förmågan att formulera mål och göra analyser. Andra utvecklingsområden är barns språkutveckling, matematik, modersmål, mångfald, pedagogisk dokumentation, föräldrars medverkan och arbete med likabehandlingsplanerna.

För 2007 finns en sammanhållen kvalitetsredovisning för stadens *grundskoleverksamhet*. Under hela läsåret som redovisningen behandlar var dock grundskolorna organiserade under stadsdelsnämnderna, vilket gör redovisningen komplicerad. Några tydliga trender i betygsresultaten går inte att se. Det genomsnittliga meritvärdet i skolår 9 har sjunkit, framför allt pojkarnas meritvärde. Relativt många elever i skolår 9 har inte fått betyg i praktiskt-estetiska ämnen.

Som utvecklingsområden anger utbildningsförvaltningen att förbättra elevernas skolresultat och att öka andelen som får betyg i alla ämnen. Vidare satsas på fortsatt arbete inom informations- och kommunikationsteknik, likvärdig bedömning och betygssättning, läsutveckling, matematik, naturvetenskap och teknik för alla (NTA). Elevernas psykosociala arbetsmiljö bör förbättras liksom att utveckla enheternas kvalitetsarbete. Därutöver bör skolans ledning få ökat stöd i sitt analysarbete.

Av *gymnasieskolans* kvalitetsredovisning framgår att spännvidden är stor i resultaten mellan skolorna, men betygen stiger överlag över åren och är högre än rikssnittet. Resultaten är dock i stort sett desamma som föregående år. Andelen elever med slutbetyg ökar men betygsmedelvärdet har sjunkit något. De yrkesförberedande programmen lyckades 2007 passera nämndmålet att 80 procent skall få slutbetyg och slutade på 82 procent. Över åren har andelen icke godkända betyg tydligt minskat.

Som utvecklingsområden föreslår utbildningsförvaltningen ett fortsatt utvecklingsarbete inom matematik, språkutveckling och läsförståelse. En ökad samverkan mellan skolor bör ske kring likvärdighet och bedömning, ämnesdidaktik, utvecklingssamtal och mentorskap. Elevers inflytande och delaktighet i skolans inre arbete och det egna lärandet bör ske liksom att fortsätta implementera plattformen Fronter för att uppnå ökad individualisering, bättre resultatåterkoppling, elevutvärderingar, frånvarokontroll och föräldrasamverkan. Slutligen föreslås liksom inom grundskolan stöd i kvalitetsarbete och analys av måloppfyllelse för skolornas ledning och förvaltningspersonal.

Inom *vuxenutbildningen* vände trenden med allt fler icke godkända studerande främst inom grundläggande komvux svagt uppåt. Men fortfarande är andelen alldeles för stor. Resultaten inom den övriga vuxenutbildningen var relativt oförändrad. Ett kvarstående problem är den stora frånvaron, som i sin tur med stor sannolikhet påverkar betygsresultaten.

De utvecklingsområden utbildningsnämnden ser för vuxenutbildningen är att genomföra seminarier i såväl likabehandling som kvalitetsarbete med betoning på mål, arbetssätt och analys. Förvaltningen

ska vidare verka för att anordnare med kursutbud inom sfi på c-nivå och grundläggande komvux ska erbjuda introduktionskurser om det svenska samhället.

Kvalitetsredovisningarnas kvalitet

Kvalitetsredovisningarna är av skiftande karaktär. Men de uppvisar en högre kvalitet än tidigare år.

- De följer i högre grad än tidigare stadens anvisningar.
- De är välskrivna.
- Det är uppenbart att de flesta försöker hålla en struktur och ha ett helhetsgrepp.
- Det görs fler och mer utvecklade försök än tidigare år att analysera och bedöma resultat.
- Kvalitetsredovisningarna är i högre grad än tidigare framåtsyftande.
- Berättandet har minskat men fortfarande finns en övervikt av verksamhetsberättelsekaraktär.

Det finns dock vissa delar att arbeta vidare med:

- Att bestämma sig för vilken typ av dokument kvalitetsredovisningen skall vara för nämnden. Idag finns det, men inte uttalat, olika varianter alltifrån "här till är jag nödd och tvungen" till att utgöra en bedömning av verksamheten och utifrån den föreslå vissa utvecklingsområden för att komma vidare.
- Att utbilda sig i analys, bedömning och hur man ska formulera sina mål. Många nämnder har det som ett fortsatt utvecklingsområde.
- Att inom respektive nämnd diskutera hur många mål man bör ha för ett år och hur dessa ska följas upp. Idealt är också om stadens mål och läroplansmålen kan länkas samman i högre grad än nu.
- Öka samarbetet över staden för att underlätta kvalitetsarbetet.

Kvalitetsredovisningarna som utvecklingsverktyg

Det är uppenbart att det råder viss osäkerhet om för vem och varför man upprättar en kvalitetsredovisning. Eftersom den tas upp i nämnden är det naturligt att se nämnden som adressat. Men nämnden fattar bara beslutet, sedan kvarstår genomförandet för förvaltningen att handlägga. Då är det viktigt att dokumentet är upprättat så att det går att använda som underlag för såväl generella som specifika förändrings- och utvecklingsinsatser vilket inte alltid är fallet. Allt förvaltningen vill redovisa tar överhanden över bedömning och analys av verksamhetsårets resultat vilket får till konsekvens att de utvecklingsområden man föreslår är ganska svagt underbyggda. På så sätt blir inte kvalitetsredovisningarna det utvecklingsinstrument de var tänkta att bli trots att nedlagd möda på själva dokumentet.

Påbörjade åtgärder

15-beredningsgruppen för kvalitetsfrågor inom de pedagogiska verksamheterna utgör en samlande länk i det fortsatta arbetet med kvalitetsredovisningar.

Under våren 2008 initierades ett projekt för utbildning i lokalt kvalitetsarbete. Det har tillkommit som ett svar på enheters och förvaltningars önskan om hjälp i det lokala kvalitetsarbetet. Projektet administreras och leds av utbildningsförvaltningen, som även står för resurserna under de närmaste åren. Projektet ska fokusera på analys-, bedömnings- och målformuleringstekniker etc. samt utgöra en källa för inspiration och kompetenshöjning.

Kompetensutveckling ett redskap för kunskapsutveckling

Under den tid kvalitetsredovisningar har upprättats i Stockholm har några utvecklingsområden återkommit. Främst har det gällt språkutveckling, matematik, IT-stöd och barn i behov av särskilt stöd samt kunskaper i analys och kvalitetsarbete. Ett sätt att komma tillrätta med de brister förvaltningarna sett är att kompetensutveckla personalen.

Under perioden 2003-2006 genomförde staden med stöd från den s.k. Kompetensfonden ett antal stora satsningar riktade bl. a. till alla skolformer inom det pedagogiska området. I kvalitetsredovisningarna för 2006 kunde tydligt utläsas att förvaltningarna ansåg att satsningen gett effekt ute i verksamheterna, framför allt inom språkutveckling och matematik men också att ett fortsatt behov av utveckling finns.

Förändring och utveckling tar tid. I stadens kvalitetsredovisning för 2006 togs därför kunskapstillväxt upp som ett sammansatt utvecklingsområde för de närmaste åren. Området delades i tre underområden;

- kunskapstillväxt,
- dokumentation och analys
- ledarskap och målpfyllelse

I budget 2008 tillfördes utbildningsnämnden resurser öronmärkta för utveckling inom utbildningsområdet. En kartläggning inom utbildningsförvaltningen av de mest angelägna områdena har mynnat ut i en utvecklingsplan. Till stor del täcker den de behov som uppmärksammades i stadens kvalitetsredovisning 2006.

Utbildningsförvaltningens utvecklingsplan

Ett återkommande ämne i flertalet förvaltningars kvalitetsredovisningar under senare år har varit behovet av kunskaper i hur man formulerar uppföljningsbara mål, hur man bedömer resultat och gör analyser, hur man gör personal, föräldrar och elever delaktiga i kvalitetsarbetet och framför allt hur man praktiskt arbetar med kvalitetsfrågorna.

I utbildningsförvaltningens utvecklingsplan är resurser avsatta för utbildning i lokalt kvalitetsarbete för samtliga skolformer under en tvåårsperiod. Ett av syftena är att alla inom de pedagogiska verksamheterna ska "tala samma språk", d v s ha en definition per begrepp på åtagande, mål, analys, kvalitetskriterier etc. Arbetet ska länkas samman med stadens styr- och uppföljningssystem, stadens kvalitetsutmärkelse och kvalitetssystem för de pedagogiska verksamheterna. Projektet ska ta fram underlag för utbildningar i analys, självvärderingsinstrument, erbjuda utbildning i lokalt kvalitetsarbete, anordna inspirationseminarier, analysseminarier och workshops på aktuella teman samt utgöra forum för att diskutera kvalitetsarbete. Målgrupp är chefer, biträdande chefer i alla pedagogiska verksamheter i staden samt nyckelpersoner och handläggare i utbildnings- och stadsdelsförvaltningarna.

Tre kompetensutvecklingsprojekt gäller skolformerna grundskola, gymnasium och vuxenutbildning. Samtliga riktar sig till lärare inom områdena läs-, skriv- och språkutveckling, matematik samt naturvetenskap och teknik. Projektet syftar bl. a. till att tidigt upptäcka och stödja elever med läs- och skrivsvårigheter och att utmana och stimulera elever med särskild begåvning för ämnet.

En satsning görs inom olika delar av utbildningsförvaltningens chefsprogram riktat till chefer inom skolformerna grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning. Satsningen görs dels mot bakgrund av väntade stora pensionsavgångar men även för att kunna hitta och attrahera kunniga, engagerade och resultatnriktade presumtiva skolledare. Satsningar sker också inom ramen för förvaltningens chefs-

och ledarakademi genom att bidra med karriärplanering för chefer och blivande chefer, utbildning, kompetensutveckling, nätverkskontakter med näringslivet både nationellt och internationellt samt chefs- och ledarforskningsaktiviteter.

Andra prioriterade målområden för olika utvecklingsuppdrag inom utbildningsförvaltningen är mottagande av nyanlända/förberedelseklasser, sent anlända, ett 10:e skolår, 2nd chance school, sommarskola och övergång mellan grund- och gymnasieskola. En stor satsning görs även på IT-strukturen inom skolan.

Utvecklingsplaner inom förskolan

Eftersom förskolan är organiserad under de 14 stadsdelsnämnderna är det svårare att strukturerat redogöra för de planer som finns. De har heller inte efterfrågats i anvisningarna till kvalitetsredovisningarna. Av nämndernas kvalitetsredovisningar framträder ändå ett antal prioriterade områden inom förskolans område. Mest frekvent nämns språkutveckling och pedagogisk dokumentation och behovet av vidareutbildning och utveckling inom dessa områden.

Många stadsdelsförvaltningar nämner olika befintliga nätverk mellan förskolorna i staden. Bland andra gäller det språknätverk. De är viktiga instrument för att genom utvecklings- och erfarenhetsutbyte medverka till att höja medvetenheten om vikten av att arbeta språkutvecklande i ett andraspråksperspektiv. Andra är språkutvecklingsanalyser, analyschema, 20-poängskurs i tvåspråkiga barns språk. Det är vanligt med studiebesök mellan förskolorna och erfarenhetsutbyte på annat sätt och fortbildning av olika slag.

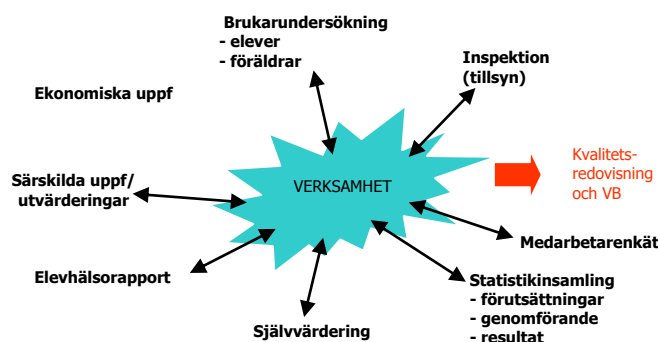
Föreläsningar, seminarier, pedagogiskt forum etc. erbjuds i olika ämnen, t ex genusfrågor, språkutveckling, modersmål, analys- och bedömning och pedagogisk dokumentation. Förutom föreläsningar erbjuder en del förvaltningar regelrätt utbildning, strukturerad kompetensutveckling eller vidareutbildning av barnskötare till förskollärare.

På många stadsdelar finns ledarskapsutvecklingsprogram, arbetslagsutbildningar, handledning av olika slag. Många har erfarit att det är en vinst att ta emot studenter inom VFU, eftersom det kan ge nytillskott av personal på sikt men även påverka personalen positivt under den tid studenten tillbringar i förskolan på praktik.

Tre områden i fokus: likabehandlingsplan, kunskapsutveckling, kvalitetsarbete

Val av områden

Under föregående år har i stadens kvalitetsredovisning samtliga målområden i läroplanerna behandlats. Resultatet har blivit en upplevelse av att se litet av väldigt mycket. I år har staden i stället valt att fokusera på tre stora områden. Valet av områden är gjort utifrån kunskapen om att dessa är de som ofta bedöms vara utvecklingsområden och som både stadens egen skolinspektion och Skolverkets uppmärksammat. De tre områdena stod också i fokus under skolborgarrådets resultatdialog med de pedagogiska verksamheterna under februari till april 2008.

Ovanstående figur är tänkt att visa hur kvalitetsarbete kan bedrivas och hur olika underlag bidrar för att få en helhetsbild av verksamheten. I det följande redogörs för vad som framkommit i nämndernas kvalitetsredovisningar under respektive rubrik, vad inspektionen bidragit med, vad som framkommit i de brukarundersökningar som gjorts under 2007, resultat från en särskild undersökning samt synpunkter som framkommit i resultatdialoger mellan skolborgarråd och stadens pedagogiska verksamheter. De senare kan ses som början till en form av egenvärdering.

Likabehandlingsplan

Den första april 2006 trädde den nya lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling i kraft. Där slås fast att huvudmannen för verksamheten är skyldig att upprätta en likabehandlingsplan, som skall redovisas i enhetens kvalitetsredovisning.

Resultat från nämndernas kvalitetsredovisningar

Stadens samtliga pedagogiska verksamheter lämnade i enlighet med stadens anvisningar in sina kvalitetsredovisningar till respektive ansvarig nämnd den sista september 2007. De har alltså haft ganska kort tid på sig att förankra ett så stort arbete som likabehandlingsplanen förutsätter. I nämndernas kvalitetsredovisningar redogörs för den kritik Skolverket gett i princip alla enheter i staden, att arbetet och fokus i diskussionerna ligger på begrepp som respekt, solidaritet, hur man är en bra kamrat, hur man bygger upp trygghet och ansvar i skolan etc. I övrigt är kvalitetsredovisningarna ganska magra när det gäller arbetet med likabehandlingsplanerna. Det är en av anledningarna till att skolborgarrådets resultatdialog tog upp ämnet som ett av teman.

Lakttagelser från inspektioner

Skolverkets inspektion som inleddes knappt ett halvt år efter det att lagen trätt i kraft riktade skarp kritik mot skolor och stadens ledning för brister i arbetet med likabehandlingsplanen. Ett stort antal förskolor och vissa skolor saknade helt en plan. På andra håll fanns det planer men inte för hela verksamheten. Skolverket konstaterade att bland bristerna märktes att planen inte var förankrad bland dem den berörde eller inte var specifik för verksamheten eller att den var gemensam för flera enheter i ett område. Skolverket ansåg att det faktiska arbetet mot kränkningar inte levde upp till lagens krav.

Stadens egna skolinspektörer genomförde under samma period en inspektion i grund- och gymnasieskolan. Syftet var att lyfta fram metoder där utvecklings- och förbättringsarbete med utgångspunkt i genomförda analyser av måluppfyllelse lett till synliga och identifierbara resultat när det gäller skolornas arbete med mobbning och annan kränkande behandling.

Stadens skolinspektörer konstaterar på samma sätt som Skolverket att alldeles för få skolor upprättat en likabehandlingsplan som uppfyller lagens krav. En viss osäkerhet rådde ute på skolorna om hur en likabehandlingsplan skulle utformas. I samtal och intervjuer med eleverna framkom att mobbning är ett svårt och känsligt ämne. Framför allt kränkningar är därför svåra att upptäcka. Skolverkets attitydundersökningar har visat att flickor har lägre förtroende för skolans arbete med mobbning och annan kränkande behandling än pojkar har. Stadens inspektörer ser det som ett uttryck för skolornas ovana och oförmåga att arbeta med flickors utsatthet. Det bekräftades också av de antimobbningsteam som inspektörerna träffade. Behovet av stöd och kompetensutveckling är stort.

Andra problemområden, framför allt bland äldre elever är de många ensamma elever som inte har någon att vara med. Ytterligare områden är e-mobbning och det faktum att kompisstödjarteamen ofta arbetar avskilt från skolans övriga arbete och att det finns en otydlighet i uppdraget. Överhuvudtaget efterlyser inspektörerna struktur och samordning i arbetet kring mobbning och kränkande behandling. De framhåller vidare att kvaliteten på pedagogernas ledarskap och förmåga att engagera eleverna är avgörande för att framgångsrikt motverka trakasserier och annan kränkande behandling. Skolinspektörernas bedömning är att organisationen kring och stödet till pedagogerna i det här avseendet bör förbättras.

Slutligen konstaterar stadens skolinspektörer att det finns stor tilltro till olika metoders effekter utan att de följs upp eller utvärderas av verksamheterna. Man litar på sina erfarenheter. Skolorna saknar ofta den systematik och kartläggning, uppföljning och utvärdering av metoder och arbetssätt som finns i de evidensbaserade programmen.

Resultat från brukarundersökningar

Att många elever är missnöjda med skolans sätt att arbeta med mobbning framgick av den brukarundersökning som genomfördes i grundskolan 2007. Eleverna var också missnöjda med arbetsron i klassrummet.

Utbildningsnämnden bedömer att resultatet i gymnasieundersökningen visar att nöjdheten bland eleverna ökat totalt sett, men att det är tveksamt om man därför kan dra slutsatsen att allt blivit bättre i gymnasieskolan. De flesta elever är nöjda med trivseln och tryggheten men mindre nöjda med arbetsron i klassrummet och efterlevnaden av skolans ordningsregler. Nämnden konstaterar att frånvaron i gymnasiet stigit från drygt 10 procent 2001/2002 till knappt 16 procent 2006/2007. En orsak kan vara skolornas förbättrade rutiner att registrera frånvaron. Nämnden fäster uppmärksamhet på att den högsta frånvaron finns i årskurs tre och den lägsta i årskurs ett.

Synpunkter från resultatdialogen

Vid samtliga 10 resultatdialoger mellan skolborgarråd och verksamhetsansvariga togs arbetet med likabehandlingsplanerna upp till diskussion som dock främst fick karaktären av frågor och svar. Det framkom tydligt att Skolverkets inspektion inneburit att alla förvaltningar och pedagogiska

verksamheter snabbt tagit sig an uppgiften att reparera det planarbete som inte klarats av tidigare. Sedan Skolverkets inspektion hade närmare ett år förflutit och mycket av den kritik som funnits var avhjälpt. Många uttalade om att Skolverkets kritik satt fart på diskussioner och engagemang. Frågorna är inte nya eftersom de utgör en del i värdegrundsarbetet. Däremot vållade själva arbetet med att formulera likabehandlingsplanen viss frustration, eftersom det väsentliga ska vara med i planen samtidigt som den inte får vara för lång eftersom den ska vara ett levande dokument att kommunicera utifrån.

Många förskolor beskrev att Skolverkets kritik verkligen hade fått fart på diskussionerna och likabehandlingsplanarbetet. Förskolan har i stor utsträckning kopplat arbetet med likabehandlingsplanen till värdegrundsarbetet och läroplanen. Det arbetet har pågått under många år, likabehandling är bara ett nytt ord. Nu gäller det att få struktur och systematik i arbetet och att skapa rutiner. En svårighet har varit att få med föräldrarna, som inte alltid tycker att kränkande behandling känns aktuell i förskolan. Däremot är personalen aktiv. Kontinuerliga diskussioner pågår och ämnet tas upp på APT, föräldramöten, föräldraråd, planeringsmöten pedagogforum etc. En del enheter har det som en flik i portfolion. Dokumentationen är viktig och framhålls genomgående.

Rektorer inom grundskolan konstaterade att delaktighet tar tid och att processen borde vara det viktiga, en uppfattning de delade med gymnasierektorer. Liksom förskoleföreträdarna ansåg rektorer att likabehandlingsplanen borde kopplas ihop med normer och värden i läroplanen – vad är kränkande och mindre kränkande. Arbetet med planen har satt igång en process som är nyttig och bra men det framhölls att man även borde prata om när elever kränker lärare.

En del rektorer ansåg att knepigheterna kommer när planen är upprättad. Då ska den samsas med alla andra områden. Olweusmetoden ansåg många vara bra.

Att få en anmälan på sig kräver en stor arbetsinsats. Allt måste vara dokumenterat ner i minsta detalj, och det är inte säkert man ens märkt den kränkning som senare anmäls. Anmälan kan även tas upp i media, där den ibland kan få en skev framtoning. Många hävdade att det har blivit en olycklig utveckling.

I gymnasieskolan förekommer hot om anmälan. Det blir diffust och obehagligt. Ofta handlar det om att elever känner sig kränkta för att de inte fått det betyg de förväntat sig. Lagen om likabehandling används i ett annat sammanhang än den var tänkt. Lärarna känner sig antastade. Definitionen av att vara kränkt måste förtydligas. Att ”bli bemött med respekt” har olika betydelse i olika kulturer och fungerar inte särskilt bra. ”Ömsesidigt bemötande” kan vara lättare att förstå. Ett tilltagande problem, som är svårt att komma åt, är i gymnasiet liksom i grundskolan alla kränkningar som finns på nätet och de som sker via mobiler, bloggar etc.

Företrädarna för vuxenutbildningen konstaterade liksom tidigare år att det är svårt att engagera vuxna i den här typen av diskussioner och att få dem delaktiga.

Som en *sammanfattning* kan sägas att dialogerna mer tog formen av frågor och svar och beskrivningar av problem och pågående arbete än analys av situationen. Alla inser att frågan är viktig och enheterna arbetar med den i vardagen utan att kalla det likabehandling. Förskolan är mer positiv i sin framtoning men har å andra sidan inte att hantera de hot som lärare och rektorer kan känna från de större barnen liksom känslan av att eleverna utnyttjar den nya lagen för andra syften än den var tänkt.

Kunskapsutveckling

Resultat nämndernas kvalitetsredovisningar

Förskola

Förskolans uppgift är att mäta verksamhetens förmåga att skapa förutsättningar för att arbeta mot strävansmålen, inte barnens individuella resultat, vilket gör att förskolan upplever det svårt att formulera mål vars resultat går att mäta. I princip anger samtliga stadsdelsförvaltningar att leken är central. Den är ett av de viktigaste pedagogiska instrumenten. Ett annat är miljön, som ska stimulera och utmana barnen till lust att lära. Språkutveckling lyfts fram som ett viktigt område och beskrivningar av olika språkutvecklande arbetssätt som språkprogram, språknätverk och kulturaktiviteter. Matematik, främst i vardagssituationer, att lära känna naturen och använda IT som hjälpmedel lyfts fram. Det viktigaste hjälpmedlet är dock den pedagogiska dokumentationen som alla stadsdelsnämnder nämner och som samtidigt är ett utvecklingsområde. Ett kvarstående problem sedan många år är svårigheten att rekrytera förskollärare. Visserligen skiftar tillgången mellan stadsdelsnämnderna men den är inte tillräcklig någonstans.

Grundskola

2007 är det första året med en sammanhållen kvalitetsredovisning för grundskolan. Dess resultat grundar sig däremot på den decentraliserade organisation som rådde under läsåret 2006/07 då grundskolan låg under stadsdelsnämnderna.

I utbildningsnämndens samlade kvalitetsredovisning för grundskolan fokuseras på resultat på betyg i år 9, nationella prov i år 5 och resultat från brukarundersökningen 2007.

Andelen elever som uppnådde behörighet till gymnasiet har minskade marginellt från 2006 och uppgick till 87,6 procent enligt Skolverkets statistik för 2007 (se i övrigt sifferbilagan, tabell 6, s 7). Variationen mellan skolorna var fortsatt stor.

Andelen elever som nått målen i alla ämnen minskade marginellt från 75,1 procent 2004 till 74 procent 2007 (se sifferbilagan tabell 9, s 9). Medelbetygen i matematik och svenska minskade något jämfört med 2006, medan medelbetyget i engelska ökade något (se sifferbilagan, tabell 9, s 9). Medelvärde i år 9 (de 16 bästa betygen) sjönk mellan 2005 och 2007 från 218,2 till 215,6.

En jämförelse mellan flickors och pojkars meritvärde i år 9 visade 2006 att pojkarna knappt in på avståndet till flickorna. Resultatet 2007 visar dock att det inte var en trend, eftersom flickorna åter har ett försprång. Det gäller både behörighet (flickor 89,8 och pojkar 88,3 procent) men främst i meritvärde (flickor 230,8 och pojkar 205,9 enligt Skolverkets statistik). Pojkarnas meritvärde är 4 enheter lägre än föregående år.

Blockbetyg är vanligt förekommande. 34 procent av skolorna sätter blockbetyg i naturorienterade ämnen och 47 procent i samhällsorienterade ämnen.

I princip använder alla skolor i staden de nationella proven (svenska, engelska och matematik) i år 5. Möjligheten till jämförelse mellan ämnen kompliceras till följd av att det är olika antal delprov i de tre ämnena. I svenska nådde t ex färre elever kravnivån på delprovet skriva och berätta än på de andra delproven. I det delprovet och provet i läsförståelse av litterär text har resultaten försämrats sedan 2005. Utbildningsnämnden gör dock ingen analys eller redovisar hur resultaten används.

Medelbetyget i matematik och engelska sjönk under 2007 men det går inte att säga om det beror på att färre elever fick lägst G eller om andelen elever som fick VG eller MVG minskade.

Att andelen behöriga till gymnasiet, att det genomsnittliga meritvärdet sjunkit och att andelen som nått målen i alla ämnen varit i det närmaste konstant under senare år bedömer utbildningsnämnden

kan ha ett samband med att skolorna tagit emot fler sent anlända elever till Sverige än tidigare. Det kan ge stort utslag på enskilda mindre skolor, men nämnden tror inte att det utgör hela förklaringen.

Nämnden bedömer att projektet ”Likvärdig bedömning och betygsättning”, som pågått sedan 2004, har varit betydelsefullt för betygsättningen och att lärarna har blivit mer professionella och det antas kunna ha påverkat pojkarnas meritvärde.

Grundsärskolan

Villkoren för betygsättning i grundsärskolan skiljer sig från de i grundskolan. Betyg sätts enligt förordningen om eleven eller dess vårdnadshavare begär det och då gäller betygsstegen G och VG.

Gymnasieskolan

Utbildningsnämnden konstaterar i sin kvalitetsredovisning för gymnasieskolan att det är en stor spännvidd i resultaten men att betygen överlag stigit under åren. Sammantaget ligger Stockholms genomsnittliga betygspoäng högre än riket i stort. Riket hade 14,1 och stadens gymnasieskolor 14,8 (Sifferbilagan, diagram 29, s 20). Däremot är andelen elever som fullföljer sina studier med slutbetyg inom fyra år lägre än för riket.

På de studieförberedande programmen erhöll 88 procent av eleverna i årskurs 3 slutbetyg och 90 procent av dessa fick högskolebehörighet. (Se sifferbilagan, diagram 31, s 22). Fortfarande görs en del avhopp från naturvetenskaps- och teknikprogrammen.

Ett av målen i stadens budget 2006 var att 80 procent av eleverna inom de yrkesförberedande programmen ska få slutbetyg. Målet nåddes 2007 då andelen med slutbetyg ökade med 7 procentenheter till 82 procent. I övrigt är i stort sett betygsresultaten oförändrade i jämförelse med 2006 års resultat.

Kurvan med betygsresultaten i svenska, engelska och matematik pekar uppåt, men förändringarna är ytterst små. Andelen elever med MVG har ökat i alla tre ämnena (sifferbilaga, diagram 32 - 35, s 23 - 24). Andelen elever med IG varierar mellan skolorna, men en klar minskning syns över åren.

Utbildningsnämnden gör bedömningen att det är ytterst svårt att avgöra i vilken utsträckning en skolas resultat beror på dess arbetssätt eller på elevunderlaget eftersom fokus ligger på resultat i form av betyg och resultat på nationella prov. Systemet är inte anpassat till ämnesövergripande arbeten i projektform, som är allt vanligare arbetsformer och som skolorna upplever som utvecklande för elevernas kunskapsinhämtning. Nämnden konstaterar vidare att elevernas kunskaper i svenska har tydliga samband med deras övriga ämneskunskaper.

Utbildningsnämnden bedömer att skolornas utbud av stöd av olika slag fungerar bra men anser att elevernas studiemotivation måste öka. Det skulle kunna ske genom att de får bättre överblick över sina studier, får utbildning i studieteknik eller genom olika metoder för lärande.

IV-programmets elever har mycket skiftande bakgrunder och utbudet inom programmet motsvarar inte alltid vad eleverna behöver eller efterfrågar. Nämnden föreslår därför att en omfördelning av befintliga resurser görs och att ett nytänkande bör ske.

Vuxenutbildning

Inom den kommunala vuxenutbildningen har trenden med en stadigt sjunkande andel godkända studerande vänt uppåt men är ändå fortsatt mycket låg. På den grundläggande nivån blev 69 procent godkända under 2007. Motsvarande siffra 2006 var 62 procent. På den gymnasiala nivån var andelen godkända 75 procent 2007 (se sifferbilaga, diagram 43 och 44, s 28-29).

Mot bakgrund av att utbildningsanordnarna är medvetna om situationen ifrågasätter utbildningsnämnden om de metoder som används för att nå målen är tillräckliga eller korrekta.

Samtidigt finns en medvetenhet om att det inte alltid är samband mellan ett svagt resultat och dålig kvalitet. Nämnden kan heller inte finna någon direkt koppling mellan behöriga lärare och de studerandes resultat. Däremot finns ett samband mellan studier i så kallade kurspaket, som oftast har ett uttalat yrkesmål, och de studerandes resultat. Anordnare som tar emot studerande med olika särskilda behov, t ex dyslektiker, som kan ha bollats runt i utbildningssystemet och ha en del misslyckade studier med sig i bagaget visar låga resultatsiffror. De studerande själva anger privata skäl som anledning till varför studierna inte lyckas när en del anordnare har frågat.

Resultatkurvan över godkända på de fyra olika kurserna inom sfi har gått lite upp och ner över åren men förbättrades något 2007 (se diagram 47, s 30 i sifferbilagan). Precis som tidigare år är siffrorna lägst på A-kursen med 54 procent godkända och högst på D-kursen där 84 procent blev godkända 2007.

Den förhållandevis höga frånvaron uppfattar utbildningsnämnden, liksom tidigare år, utgöra en stor del av orsaken till resultaten. Avsaknaden av analyser från anordnarnas sida gör att nämnden frågar sig om målet för verksamheten är oklar eller om frågeställningen inte upplevs adekvat.

Undervisningen inom sörvux är helt individuellt anpassad, vilket innebär att andelen betyg som sätts är avhängigt av hur många studerande som avslutar sina studier under läsåret. Under läsåret 2006/2007 sattes 139 betyg eller intyg, vilket är en ökning jämfört med föregående läsår. Totalt var 268 studerande inskrivna vid sörvux.

Bedömning och betyg, en jämförande studie

Sedan 2001/2002 har utbildningsförvaltningen genomfört en undersökning som studerar sambandet mellan elevers meritvärde i årskurs 9 och deras slutbetyg i gymnasiet tre år senare. Studien syftar till att undersöka om bedömningen och betygssättningen är likvärdig i Stockholms grund- och gymnasieskolor. Den är en del i förvaltningens utvecklingsarbete.

Mycket kortfattat studeras sambandet mellan elevers meritvärde i grundskolans årskurs 9 med det slutbetyg eleven faktiskt får. Skillnaden däremellan visar om grundskolan satt ett högre eller lägre värde än vad som borde vara fallet utifrån elevens meritvärde. Sambandet undersöks även omvänt för att ge indikationer om gymnasieskolorna tenderar att vara generösa eller restriktiva i sin betygssättning. Sambandet redovisas per skola, per gymnasieprogram och för ämnena matematik, engelska svenska/svenska som andraspråk.

I årets studie ingår de elever som slutade årskurs 9 vårterminen 2004 och som fick slutbetyg från gymnasieskolan tre år senare vårterminen 2007. Förutom kommunala skolor omfattar undersökningen sedan 2005/2006 även fristående skolor.

Resultatet visar att för 57 kommunala och 14 fristående grundskolor samt 22 kommunala och 20 fristående gymnasieskolor varierar sambandet mellan åren. Några grundskolor och gymnasieskolor har genomgående under åren bedömts vara mycket generösa eller mycket restriktiva i sin bedömning.

I sifferbilagan redovisas i diagram 11, 12 och tabell 16 och 17 på s 12-13 samt diagram 36, 37 och tabell 21 och 22 på s 24-25 en sammanställning över betygssättningens utveckling i kommunala och fristående grund- och gymnasieskolor. Den statistiska beräkningens resultat kan tolkas som ett mått på hur mycket varje enskild skola avviker från den generella betygsbedömningen i Stockholm. Om överensstämmelsen i betygssättningen ska vara total ska värdet enligt modellen ligga på noll. Studien visar att såväl grund- som gymnasieskolor avviker från det ideala värdet i olika grad. Den totalt sammanvägda avvikelserna har varierat något under åren för båda skolformerna. Studien visar inte någon tendens till utveckling mot ökad bedömaröverensstämmelse. En positiv utveckling jämfört med föregående år är att andelen kommunala grundskolor utan större tendens till generös eller restriktiv betygssättning ökade från 51 till 60 procent. För den kommunala gymnasieskolan är andelen densamma som föregående år, 55 procent.

I undersökningen 2005/2006 visade de fristående grundskolorna en tendens till måttlig eller större generositet i betygsättningen. I årets undersökning finns inga sådana generella skillnader. Man bör dock beakta att om det totala antalet skolor är 14 motsvarar varje skola 7 procent. Tabellerna i sin helhet ska tolkas med stor försiktighet i synnerhet när det gäller fristående grund- och gymnasieskolor och kommunala gymnasieskolor eftersom det rör så få skolor.

lakttagelser från inspektioner

Skolverkets skolinspektion genomförde under skolåret 2006/2007 inspektion av stadens samtliga skolenheter och intervjuade företrädare för förskolan. Stadens egna skolinspektörer genomförde då förutom på förskoleenheterna inga ordinarie inspektioner ute i skolenheterna.

Stadens förskoleinspektörer konstaterar att det finns olika perspektiv på organisation som påverkar den pedagogiska praktiken som miljön, dokumentationen, barns fasta aktiviteter, tid för lek och personalens tid i barngruppen. Leken har fortsatt stor betydelse och status. På de flesta inspekterade *förskolorna* är inommiljön enligt inspektörerna genomtänkt, inspirerande och i vissa fall även utmanande. På förskolor där personalen är medveten om hur det egna förhållningssättet påverkar barns lärande och använder sig av det beskrivs barnen som aktivt medskapande.

Skolverkets inspektörer konstaterar i sin rapport att vid en sammanställning av kunskapsresultaten i stadens skolor framkommer att en stor andel inte når målen. I en del *grundskolor* är resultaten anmärkningsvärt låga och över hälften av eleverna i vissa skolor får inte fullständigt slutbetyg. Statistiken på en del skolor indikerar samtidigt att fokus ligger på behörighetsgivande ämnen eller att eleverna i konkurrenssyfte ska nå de högsta begradningarna. Men inspektörerna noterar också brister i kännedom om elevernas resultat, orsakerna därtill och hur informationen ska användas för att utveckla verksamheten.

Skolverket hävdar att ”för att kunna utveckla och anpassa undervisningen och öka elevernas möjligheter till kunskapsutveckling måste denna följas under hela skolgången”. Verket anser att med få undantag är uppföljningen av vilka kunskapsmål eleverna når i förhållande till målen i årskurs 5 bristfällig.

Skolverket anser att kontrollen över kunskapsresultaten i en del fall även är bristfällig i *särskolan*.

När det gäller *gymnasieskolan* konstaterar Skolverket att skolledningarna har kunskap om elevernas måluppfyllelse framför allt i relation till kursplanerna. Informationskällorna är företrädesvis betygsstatistik och resultat på nationella prov. I allmänhet saknas dock en systematiskt framtagen bild av vilka resultat som nåtts till följd av skolans arbete när det gäller icke ämnesspecifika kunskaper som t ex förmåga att överblicka större kunskapsfält, analytisk förmåga och ett mer vetenskapligt sätt att arbeta och tänka.

Slutligen säger Skolverket att ”kommunen måste förbättra användningen av information om elevernas kunskapsutveckling och dess orsaker på kommun- och skolnivå för att säkerställa en verksamhet som leder till att eleverna når målen med utbildningen”.

Resultat från brukarundersökningar

Under 2007 genomfördes ingen brukarundersökning övergripande för förskolorna i staden. Däremot genomförde många förskoleenheter egna brukarundersökningar, och dessa ingår som underlag i de egna kvalitetsredovisningarna.

En brukarundersökning genomfördes under läsåret 2006/2007 bland föräldrar och elever i grundskolans förskoleklass, skolår 3, 6 och 9 om skolans förmåga att ge goda kunskaper. Genomgående är både föräldrar och elever nöjda med skolans förmåga i det avseendet. Av samtliga områden i skolundersökningen är detta det som eleverna i skolår 6 och 9 är mest nöjda med.

Brukarundersökningen för gymnasieskolan visade att eleverna fortfarande inte är nöjda med utvecklingssamtalen. Kvaliteten på den information eleverna får om den egna utvecklingen förefaller i hög grad variera från lärare till lärare. Oroväckande är också elevernas synpunkter på lärarnas skiftande kravnivåer.

Inom vuxenutbildningen genomfördes ingen brukarundersökning 2007. Den genomförs för läsåret 2007/2008.

Synpunkter från resultatdialogerna

Temat kunskapsutveckling blev det avgjort största i dialogerna med grund- och gymnasieskolorna samt vuxenutbildningens enheter. Ett stort antal frågor togs upp men fokus kom att ligga kring svar på ställda frågor och mindre på analys av svaren. I förskolan kom tyngdpunkten att kretsa mer kring normer och värden och kvalitetsutveckling än kunskapsutveckling.

Eftersom *förskolans* uppgift är att mäta verksamhetens förutsättningar för barnens utveckling och inte barnens prestationer kom en stor del av dialogerna att handla om hur och vad man egentligen kan mäta. En mycket viktig funktion fyller den pedagogiska dokumentationen både för att barnet ska kunna se sin egen utveckling och för att verksamheten ska kunna följa sin verksamhet och utveckla den. Det är också viktigt att förskolechefen ger förutsättningar för utveckling genom att organisera tid för reflektion.

Språkutveckling sades utgöra den avgjort viktigaste delen i förskolans arbete. Men det är svårt att mäta hur man lyckas. En del enheter har börjat använda sig av självvärderingsinstrumentet BRUK, bland annat för att kunna följa sitt eget resultat med språkutveckling. Stadens förskole- och skolinspektörer har tagit fram enklare versioner av BRUK, av många kallat BRUK-light, som varit till god hjälp. Ett närliggande problem som många brottas med är hur man kan beskriva läroprocesser, både barnens och personalens. Många hävdade att det egentligen inte går att mäta förskolans resultat med barnen förrän de går ut årskurs 9.

Hur ska då staden kunna mäta sitt resultat i förskolan? Ett antal tänkbara varianter framfördes:

- Kriterier och indikatorer ur BRUK.
- Utifrån strikt formulerade mål/åtaganden – vad exakt kännetecknar verksamheten? Hur ska det vara när målet är nått?
- Gemensamma utvecklingsområden och nyckeltal, kvalitativa mått grundade på BRUK.
- Barn har rätt till vissa saker, får de det?
- Barns ordförråd
- Barns samspel, förstå barns lek (barn som kan leka klarar sig). Hur samspelar och samverkar barnen?
- Konkretisera de politiska målen och koppla dem till läroplanen och förskoleplanen.

Fokus för dialogerna i *grundskolan* låg på varför betygsresultaten sjunker, att inte resultat från nationella proven i årskurs 5 rapporterats in av alla skolor, lärarnas betydelse för undervisningen och hur lärarledarskapet kan förstärkas m m.

Orsaker till de sjunkande betygsresultaten angavs i princip vara desamma som under tidigare år; elever som har anlänt sent till Sverige, elevsammansättningar, friheten att välja skola, stor rörlighet samt att vi i undersökningar inte jämför samma population och att den varierar mellan åren. Världen förändras hela tiden.

Många rektorer lyfte betydelsen av att själva vara ute i klasserna liksom i arbetslagen. Genom att ha bra kontroll på eleverna kan man få en bra dialog med lärarna. Det framhölls att det är viktigt att förväntningarna är höga från stadens sida på skolorna liksom från skolorna på lärare och elever. Skolledarna måste ha mod att ”möblera om” i arbetslagen för att få rätt kompetens och lyfta ledarskapet. Det är heller inte självklart att en lärare som lämnar en 9:a måste ta en 6:a, det skulle lika gärna kunna vara en knepig 9:a beroende av lärarens erfarenhet och kompetens. Dialogerna är viktiga och tid för dessa och feedback bör schemaläggas. Elevhälsoteamet är en viktig informationskälla om klimatet i skolan. Eleverna borde kunna få utvärdera lärarna. Andra viktiga redskap är handledning, pedagogiskt forum, målsamtal, att framhålla goda exempel etc.

När det gäller de nationella proven i årskurs 5 bedömde många rektorer att alla elever inte kan göra provet; de sent anlända, elever som vistas utomlands och elever som av speciella skäl inte bör göra provet. Det framfördes även att det borde ”borras mer” i mellanstadiet, som är dåligt beforskat.

I dialogen med *gymnasieskolan* låg fokus på elevers studieavbrott, rektors kunskap om utvecklingen på den egna skolan, relationen mellan grundskolebetygen och gymnasiebetygen, arbetslagens betydelse och IV-programmets problematik. Det framkom att arbetslagen har kommit igång och har stor betydelse. Men det behövs resurser för utbildning, stöd och handledning för att snabbt komma vidare.

Skolorna har blivit bättre på att sätta betyg efter kriterierna. Kraven är bättre definierade nu. Många har blivit mycket försiktigare med MVG än tidigare. En spännande men svår diskussion i arbetslagen är varför vissa lärare sätter högre betyg än andra.

Gymnasieskolans skolledare är, som så många år tidigare, överens om att de satta grundskolebetygen inte motsvarar kunskaperna, vilket är ett problem för gymnasieskolorna. Ett förslag fördes fram om att alla gymnasieskolor skulle åläggas att genomföra ett gemensamt diagnostiskt prov på alla nya elever för att få ett gemensamt utgångsvärde. Ett annat förslag skulle vara att använda det nationella provet i årskurs 9, men det skulle innebära svårigheter eftersom grundskolans uppdrag skiljer sig från gymnasieskolans. Utbildningsförvaltningen åtog sig att återkomma med en beredning som bör ske i samverkan med grundskolan för att se över behovet av gemensamma prov och referensramar. Frågan är viktig av flera skäl, bland annat för att stävja att många elever känner sig kränkta eftersom de uppfattar sig ha fått fel betyg.

Avbrotten är en av minusposterna i resultaten. En stor del i problemet handlar om att definiera begreppet avbrott/avhopp. De flesta avhoppen sker i augusti då många inser att deras förkunskaper inte räcker. En del elever försvinner under en längre tid av kulturella skäl, andra byter program eller skola. Rektor har ingen kontroll över dem som lämnar skolan om inte eleverna själva talar om varför de avbryter sina studier. Många använder också fler än tre år för att klara gymnasieskolan, bland annat beroende på att de gör flera val. Detta kan i sin tur ha sin grund i brist på studie- och yrkesvägledning.

IV-programmet tappar många elever. Ett skäl ansågs vara att de saknar motivation. Under dialogen framfördes synpunkten att de eleverna kanske borde tacklas utifrån ett annat perspektiv – först skapa struktur och självkänsla, sedan bygga på med utbildning.

Dialogen med *vuxenutbildningen* kom av naturliga skäl främst att fokusera på det under senare år allt sämre resultaten framför allt för studerande inom grundläggande vuxenutbildning. Det konstaterades att det är stor skillnad mellan kärnämnen och yrkesutbildningskurser, som ofta utgör en helhet och har mer motiverade studerande. En del utbildningsanordnare anser inte att de redovisade siffrorna är rättvisa, eftersom många studerande väntar med att avlägga slutprov utan tänker sig att senare göra en IG-prövning. Andra faktorer var, liksom tidigare år, bristande språkkunskaper, ovana vid studier, ekonomi, orkar inte med både arbete och studier etc. Här som i gymnasieskolan fanns åsikten att vägledningen bör förstärkas och komma in på ett kraftfullare sätt, liksom studieteknik, mentorskap, feedback under kursens gång, låta tydliga betygsunderlag ligga ute, ha betygskonferenser strax efter

mitten av kursen Det framfördes även att mycket är en pedagogisk fråga – en stor del av undervisningen sker över huvudet på de studerande.

Likvärdigheten i betygssättningen är god inom sfi och seminarier inom svenska som andraspråk tyder på att samstämmigheten är god även där.

Kvalitetsarbete

I de anvisningar som finns för stadens pedagogiska verksamheter ingår att redogöra för sitt kvalitetsarbete. Det systematiska kvalitetsarbetet är också en del av stadens skolinspektions uppföljningspunkter.

Resultat från nämndernas kvalitetsredovisningar

Förskola

När utbildningsförvaltningen har gått igenom och sammanställt samtliga stadsdelsnämnders kvalitetsredovisningar märks tydligt att de håller en högre kvalitet än föregående år. Moment som bedöms viktiga i enheternas kvalitetsarbete är allas delaktighet, dialogerna, metoder för uppföljning och utvärdering samt behovet av att ytterligare utveckla den pedagogiska dokumentationen som ett verktyg i uppföljningsprocessen. Kvalitetsredovisningarna bekräftar att bristande bedömning av måloppfyllelse och analys av resultat gör det svårt att se kopplingen mellan resultat och utvecklingsområden.

Merparten av stadsdelsnämndernas kvalitetsredovisningar har karaktären av rapport till nämndens ledamöter och inte ett verktyg för utveckling av den egna verksamheten.

Grundskola

Utbildningsnämnden bedömer i sin kvalitetsredovisning för grundskolan att det fortfarande finns brister i kvalitetsredovisningarnas analysdelar. I redovisningarna har, som tidigare år, förskoleklassen och skolbarnsomsorgen oftast en undanskymd plats.

Gymnasieskola

I utbildningsnämndens kvalitetsredovisning för gymnasieskolan görs bedömningen att skolornas kvalitetsredovisningar inte ger intryck av att vara levande dokument för verksamhetsutveckling eller resultat av en väl förankrad process. De domineras av berättelser snarare än analys även om analyserna har blivit fler. Kopplingen till arbetsplanen är svår att se. Det framgår t ex inte hur kursutvärderingar återkopplas till eleverna. Men elevernas bristande förkunskaper, studiemotivation och närvaro anförs enligt nämndens bedömning som viktiga skäl till att eleverna inte når slutbetyg och grundläggande behörighet till högskolan.

Vuxenutbildning

I utbildningsnämndens kvalitetsredovisning för vuxenutbildningen konstateras att enheterna, precis som tidigare år, behöver förbättra sina kunskaper i att analysera sin verksamhet och att identifiera vad som är avgörande faktorer för resultatet. Nämndens förslag är därför att bidra till utvecklingen av detta.

lakttagelser från inspektioner

Till följd av Skolverkets inspektion under läsåret 2006/2007 utförde stadens egen skolinspektion endast reguljär inspektion vid förskoleverksamheter och i övrigt riktade inspektioner bland annat en på temat skolors arbete med självvärdering och analys.

Skolverket konstaterar i sin rapport att staden har system och styrinstrument för kvalitetsarbete och kvalitetsredovisningar. Samtidigt framhåller Skolverket att staten genom författningsändringar framhävt kvalitetsredovisningen som en process snarare än ett dokument samtidigt som den skall fylla funktionen som informationsbärare för elever, föräldrar och medborgare.

I sin rapport skriver Skolverket att det funnit stora skillnader i kvalitet och funktion på förskole-, skol- och stadsdelsnivå i staden. Brister i förhållande till förordningen har noterats. Man finner att det är påfallande att kvalitetsredovisningarna i flera fall inte används till det de är avsedda och inte heller uppfattas som ett levande dokument i verksamheten. T ex framträder särskolan och skolbarnsomsorgen sällan.

Inspektionen bedömer att staden i många avseenden skaffar sig god information om sitt skolväsende men att den används i alltför liten utsträckning för att förbättra verksamheten. Skolverket skriver att ”det är anmärkningsvärt att en kommun som medvetet och ambitiöst satsar på att följa upp och utvärdera verksamheten i så liten utsträckning förmår se till att de kunskaper och erfarenheter som erhålls genom uppföljningar och utvärderingar inte ger större avtryck i verksamheten.” Skolverket anser att det är angeläget att utveckla ett förhållningssätt som innebär att kvalitetsarbetet är en bärande del i verksamhetens styrning och genomförande i stället för att bedrivas som en sidoordnad parallellprocess.

När *stadens skolinspektörer* under läsåret genomförde ett särskilt inspektionsuppdrag med skolors arbete med självvärdering och analys inom grund- och gymnasieskolor i Stockholm tangerade de delar av samma områden som Skolverket tittade på.

Inspektörernas instruktion var att lyfta fram metoder där utvecklings- och förbättringsarbetet lett till synliga resultat. Samtliga utvalda inspekterade skolor (36) genomför någon form av kvalitetsarbete men skillnaderna är stora i det systematiska arbetet.

Inspektörerna gick dessutom igenom alla inlämnade kvalitetsredovisningar från grund- och gymnasieskolor och fann att endast 10-15 procent var utformade på ett sådant sätt att de uppfyllde kraven i förordningen. Inspektörerna bedömer att den återkoppling som stadsdelsförvaltningar respektive utbildningsförvaltningen gjort har haft en viss positiv effekt. Av den anledningen bedömer inspektörerna det viktigt att de dialoger som förs mellan förvaltning och skollädares och den återkoppling som ges blir genomarbetade och insatta i ett tydligt kvalitets- och utvecklingsperspektiv.

Skolinspektörerna lyfter fram förhållanden de uppfattar utmärker de skolor som utifrån intervjuer och genomgångar har ett mer utvecklat förändrings- och kvalitetsarbete:

Ledarskap och organisation

- Ett kommunicerande ledarskap
- Hög grad av uppdragsmedvetenhet hos personalen
- Medarbetarnas medvetenhet om att hela skolans är en och samma organisation
- Tydliga och accepterade ansvarsområden i förbättringsarbetet
- Lärande organisation med tillfälle till reflektion och erfarenhetsutbyte

Systematik och struktur

- Tydlig struktur för förbättringsarbetet
- Användandet av olika redskap eller verktyg i insamlings- och analysarbetet
- Analyser baserade på flera olika resultatsammanställningar
- Tydlig dokumentation och datasammanställningar
- Fungerande rutiner för uppföljning

Förhållningssätt och delaktighet

- Hög delaktighet från personal och elever
- Ett öppet och tillitsfullt klimat
- En självkritisk hållning
- Tydlig inriktning på den egna verksamheten

Precis som nämndernas kvalitetsredovisningar anser skolinspektörerna att det brister i resultatanalys och att kompetensutveckling behövs liksom att ett system bör skapas för hur skolor och verksamheter ska få en gedigen återkoppling på sina kvalitetsredovisningar.

Stadens förskoleinspektörer bedömer att stadens förskolor håller en hög och jämn kvalitet. Det finns dock få verksamheter som har utformat ett genomgående fungerande system för sitt kvalitetsarbete. Ett systematiskt kvalitetsarbete bör tydligare syfta till att verksamheten kontinuerligt konkretiserar mål och omsätter dem i arbetsprocesser, analyserar och bedömer måluppfyllelsen samt utifrån analysen vidtar förbättringsåtgärder.

Synpunkter från resultatdialogerna

Under dialogerna med skolenheterna kom kvalitetsarbetsfrågorna att i stor utsträckning flätas samman med de andra frågeställningarna. Därför finns inte explicit särskilt mycket material därifrån.

Förskolorna lyfte fram att systematiken brister, att det är så mycket annat som händer, att olika resultat används till olika saker och att systemet håller tillbaka de egna idéerna. Man konstaterar också att det är alldeles för många mål att följa upp. Många önskar att man kan stanna upp, skaffa sig en gemensam bild, skapa delaktighet, ha dialogmöten, få feedback och besöka andra enheter.

Andra utvecklingsförslag, som också delades av andra skolformer, är att arbeta mer med självvärdering, ha kollegial uppföljning, opponera på varandras kvalitetsredovisningar etc.

Gemensam storstadsanalys – ledarskapets betydelse för elevernas måluppfyllelse

Stockholm, Göteborg och Malmö har ett informellt nätverk på tjänstemannanivå som syftar till att utbyta erfarenheter och lära av varandra utifrån ett storstadsperspektiv. Ett av huvudområdena är kvalitetsarbete och kvalitetsredovisning.

I städernas kvalitetsredovisningar för 2006 diskuterades frågeställningar som kan utgöra förklaringsvariabler till elevernas olika grad av måluppfyllelse t.ex. hur mycket betyder ledarskapet, föräldrarnas engagemang och förväntningar.

2006 undersökte storstadsnätverket om det fanns något samband mellan hög/låg måluppfyllelse enligt SALSA och ett antal faktorer som kommunen direkt är ansvarig för och kan påverka. Vid en genomgång av resultaten kunde konstateras att de valda faktorerna i mycket liten utsträckning förklarar de skillnader som konstaterats i SALSA. T ex kunde skolor med låg måluppfyllelse enligt SALSA ha en hög lärartäthet, flera specialpedagoger och högre andel behöriga lärare men ändå inte ha en positiv utveckling och vice versa.

Städerna har under 2007 tillsammans arbetat vidare för att pröva hypotesen att ”skolans ledarskap är av central betydelse för elevernas olika grad av måluppfyllelse”. I samverkan med Myndigheten för skolutveckling har ett antal frågeställningar formulerats kring problemet:

”Vilka framgångsfaktorer i ledarskapet har samband med hög måluppfyllelse”

En förstudie har genomförts i Stockholm och Malmö. Denna förstudie gör inte anspråk på att vara genomförd efter vetenskapligt beprövade metoder men den försöker ta reda på vad skolledarna själva anser vara framgångsfaktorer för att höja elevernas måluppfyllelse.

Intervjuer genomfördes med ett antal utvalda rektorer, som under tre år med samma rektor haft ett positivt resultat i förhållande till SALSA i alla ämnen. Vid en analys av resultatet från intervjuerna kan konstateras att rektorerna lägger fokus på den inre verksamheten, eleverna, lärarna och föräldrarna på just deras skola. Ett annat gemensamt drag är att de ger intryck av att vara väl förtrogna med sin roll som rektor. De har intresse för ledarskap som sådant inklusive grupper och grupprocesser. De bedöms ha goda kunskaper om ledarskap och i synnerhet ledarskap i skolan. Rektorerna är autonoma, på ett positivt sätt, dvs. de vågar vara uthålliga och tar det friutrymme som behövs för att ge goda förutsättningar för ökad måluppfyllelse. Däremot har de inte behov av att framhålla sig själva som personer och inte heller sina skolor framför andra skolor.

Av intervjuerna framgår att det inte finns en framgångsfaktor med stort F, utan att det alltid är flera faktorer i kombination. Det är kombinationer utifrån rektors personlighet och den aktuella situationen på skolan, ett till synes väl fungerande situationsanpassat ledarskap. Oftast ingår faktorerna organisation byggd för kommunikation, positiva förväntningar på lärares professionalitet och höga förväntningar på samtliga skolans elever samt goda kontakter med föräldrarna.

Det råder större samstämmighet mellan vad rektorerna lyfter fram som framgångsfaktorer än tvärtom, både inom och mellan städerna. Skillnaderna mellan städerna kan i relativt stor utsträckning förklaras av pågående eller just avslutade fortbildningsinsatser och aktuella fokusområden i respektive stads styrning. Olika typerna mellan skolor bör delvis tolkas som bundna till rektorernas ”personlighetstyper”.

Gemensamt för dessa skolledare är att de inte lägger ansvaret någon annanstans. I intervjuerna är det några ämnen som *aldrig* berörs men som ofta brukar vara uppe i andra sammanhang. Skolledarna uttrycker *inte* sitt missnöje över elevunderlaget (att skolans resultat beror på förändrat elevunderlag) eller andra yttre förutsättningar. De talar *inte* om tidsbrist och *inte* heller om bristande ekonomi eller *fel* medarbetare.

Nätverket ser som sitt uppdrag att fortsätta arbetet genom att lyfta fram resultatet från förstudien i det fortsatta kvalitetsarbetet. Det handlar om att ta fram redskap till kvalitetsarbetet på skolnivå, att se över vilka stödjande strukturer som går att skapa på förvaltningsnivå samt sprida resultatet från förstudien till fler rektorer.

Det är också angeläget att fortsätta studera ledarskapet på övriga nivåer inom organisationen och hur de olika nivåerna kan stödja varandra.

Fortsatta studier bör fortgå under en flerårsperiod och fortlöpande avrapporteras i respektive stads kvalitetsredovisning.

Uppföljning av 2006 års utvecklingsområde och förslag till fortsättning 2008

Kunskapstillväxt var samlingsbegreppet för 2006 års utvecklingsområde och var tänkt att spänna över perioden 2007 – 2010 eftersom ett år är för kort tid för att kunna avläsa resultat på ett övergripande plan. Utbildningsförvaltningen fick av utbildningsnämnden i uppdrag att samordna, leda och genomföra utvecklingsområden och insatser enligt förvaltningens förslag.

Som en röd tråd genom 2006 års kvalitetsredovisningar gick att det tas fram en otrolig mängd underlag, men de leder mindre ofta till analys och bedömning av resultaten. Ett resultat av den insikten är att utbildningsnämnden fr.o.m. 2008 avsatt resurser för ett projekt i *lokalt kvalitetsarbete* riktat till samtliga skolformer och bygger på de erfarenheter och önskemål de olika skolformerna och förvaltningarna presenterat. Projektet är planerat att löpa under minst två år.

Utbildningsförvaltningen fortsätter även arbetet med *bedömaröverensstämmelse* i betygssättningen. För att komma till rätta med osäkerheten kring om eleverna har tillräckliga kunskaper när de går från grundskolan till gymnasieskolan, om lärarna sätter rätt betyg etc gör utbildningsförvaltningen en beredning i samråd mellan grundskolan och gymnasieskolan. Bl. a. diskuteras om särskilda prov eller diagnosförfarande kan användas. Ett ytterligare verktyg är att använda den jämförelsestudie mellan grundskole- och gymnasiebetyg som förvaltningen årligen tar fram.

I dialogerna med företrädare för förskoleverksamheterna har framkommit viss oro för *övergångarna* mellan förskola – grundskola. I det påbörjade samarbetet mellan stadsdelsförvaltningarna och utbildningsförvaltningen har initiativ till samverkan tagits kring överlämnande- och samverkansfrågor mellan skolan och förskolan där hittillsvarande erfarenheter och goda exempel kan tas tillvara.

Riktade insatser för att höja kompetensen av personal inom förskola och skolbarnsomsorg bör fortsätta.

I enlighet med 2006 års kvalitetsredovisning genomförs fr.o.m. 2008 olika *utvecklings- och kompetensinsatser* i läs- och språkutveckling, andraspråksutveckling, matematik, naturorienterade ämnen och IT inom utbildningsförvaltningens verksamheter

Mot bakgrund av att språkutveckling är ett område som är gemensamt med förskolan kan en samordning övervägas. *Flerspråkighet* är ett annat område som berör alla stadens pedagogiska verksamheter. *Pedagogisk dokumentation* är ett centralt utvecklingsområde främst för förskolan och borde kunna samordnas över staden, t ex inom ramen för den stadsövergripande samverkansgruppen för pedagogiska verksamheter.

Det gemensamma storstadsprojekt på temat *"ledarskapets betydelse för elevernas måluppfyllelse"* som Stockholm deltar i fortsätter och de hittillsvarande resultaten används i diskussioner och utvecklingsinsatser inom grundskolan.

Källor

Följande dokument utgör underlag för 2007 års kvalitetsredovisning:

Samlad kvalitetsredovisning för förskolan 2006/2007

Kvalitetsredovisning för Stockholms stads grundskola läsåret 2006/2007

Kvalitetsredovisning för Stockholms stads gymnasieskolor läsåret 2006/2007

Kvalitetsredovisning för vuxenutbildning och sfi i Stockholms stad läsåret 2006-2007

Sambandet mellan grundskolebetyg och gymnasiebetyg läsåret 2006/07 –
diskussionsunderlag

Brukarundersökningar inom grundskolan 2007; förskoleklass – fritidshem, skolår 3 –
fritidshem, skolår 6 och 9

Stockholms gymnasieundersökning läsåret 2006/07

Stockholms stads inspektörers årsrapport 2006/2007 förskola – familjedaghem

Rapport från Stockholms stads skolinspektörer: Skolors arbete med elevhälsostategin,
läsåret 2006-2007

Rapport från Stockholms stads skolinspektörer: Skolors arbete med att motverka
mobbing och annan kränkande behandling, läsåret 2006-2007

Rapport från Stockholms skolinspektörer: Skolors arbete med självvärdering och
analys i Stockholms stad, läsåret 2006-2007

Inspektionsrapport från Skolverket 53-2006:962: Utbildningsinspektion i Stockholms
kommun